

- MASTERTHESIS -

‘Starten met integreren in asielzoekerscentra via het volgen van onderwijs...’

Bc. C.F. Gokoelsing

3831876

Hanenberglinden 82

7542 EC te Enschede

@: C.F.Gokoelsing@students.uu.nl

T: 06-15160081

- juli 2013 -

Master

Algemene Sociale Wetenschappen

Arbeid, zorg en welzijn: beleid en interventie

Begeleiding Universiteit

Prof. Dr. G.C.M. Knijn (1^e lezer)

Dr. R. Abma (2^e lezer)

Begeleiding UAF

A. Fleer MSc.

Studie en werk voor hoger
opgeleide vluchtelingen

Universiteit Utrecht

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
Samenvatting	4
1. Introductie	6
1.1 Inburgering en integratie.....	6
1.2 Het UAF.....	7
1.3 Sen's Capability Approach	8
2. Theoretisch kader	9
2.1 Integratie indicatoren	10
2.2 Sen's Capability Approach	12
2.3 Onderwijs als 'functioning'	14
2.4 Voorgaande onderzoeksresultaten	16
2.5 Conclusie	17
3. Onderzoeksvraag	20
3.1 Deelvragen.....	20
4. Methodologie	21
4.1 Onderzoeksrespondenten	21
4.2 Dataverzameling en -analyse	23
5. Onderzoeksresultaten	25
5.1 Integratie	25
5.2 Sen's Capability Approach	28
5.2.1 'Functionings'	28
5.2.2 'Resources'	31
5.2.3 'Freedom'	34
5.2.4 'Agency'	35
5.3 Tevredenheid en tevredenheidsverhogende factoren.....	38
6. Conclusie	40
6.1 Discussie	42
6.2 Aanvullend onderzoek	43
Referentielijst	44
Bijlage I 'De asielprocedure'	49
Bijlage II 'De aanmeldprocedure van het UAF'	50
Bijlage III 'Het semi-gestructureerde diepte-interview'	51
Bijlage IV 'Het overzicht van de relevante kenmerken van de respondenten'	54
Bijlage V 'Het data-analyseschema'	55

VOORWOORD

In deze masterthesis worden de resultaten gepresenteerd van mijn onderzoek naar de onderwijsmogelijkheden van vluchtelingen in Nederlandse AZC's, gebaseerd op Sen's Capability Approach en de bijdrage die dit levert aan hun integratieproces. Deze masterthesis vormt het afsluitende deel van mijn master in de Algemene Sociale Wetenschappen, namelijk: Arbeid, zorg en welzijn: Beleid en interventie. In dit voorwoord wil ik graag enkele mensen bedanken die mij hebben gesteund gedurende het volgen van mijn master en in dit onderzoek.

Allereerst wil ik Prof. Dr. G.C.M. Knijn bedanken voor haar begeleiding en feedback. Na een rommelige en stroeve start, verliepen de overige weken soepel en gestaag. Vanuit het UAF kon ik rekenen op de begeleiding van A. Fleer MSc. Zij ondersteunde mij in het vinden van de weg tussen alle relevante wet- en regelgeving. Ondanks dat zij geen begeleidingsuren had voor een masterstudente, heeft zij ontzettend haar best gedaan mij met regelmaat te woord te staan en eventuele vragen te beantwoorden.

Naast de begeleiding vanuit de Universiteit en het UAF, stonden thuis geweldige vrienden en familie voor mij klaar. Mijn vriend Jim ondersteunde mij niet alleen inhoudelijk gedurende het schrijven van de masterthesis, maar ook op de momenten dat ik het afstuderen even niet meer zag zitten. Ook Burki, Daphne, Angelique en Myrthe wisten mij op dergelijke momenten altijd op te beuren. Mijn ouders en broers zorgden tot slot altijd voor een fijn thuishaven waar ik tot rust kon komen, ondanks de moeilijke tijd waarin we met zijn allen zitten.

Ik sta bij velen bekend om mijn stresscapaciteiten. Ik ben daarom erg dankbaar voor de hoeveelheid geduld die mijn vrienden en familie met mij hebben gehad. Het heeft mij de ruimte gegeven mijzelf verder te ontwikkelen, zowel als persoon als professional.

Utrecht, juli 2013

Cherreny Gokoelsing

SAMENVATTING

Om de stichting UAF te ondersteunen in hun werkzaamheden als belangenbehartiger voor hoger opgeleide vluchtelingen op het gebied van onderwijs, is onderzocht in hoeverre hoger opgeleide vluchtelingen woonachtig in AZC's, de mogelijkheid hebben om aan hun integratie te werken middels het volgen van onderwijs. Het onderzoek is gebaseerd op Sen's Capability Approach. Dit betekent dat de 'mogelijkheid om onderwijs te volgen' wordt opgesplitst in vier aspecten: 'resources', 'freedom', 'agency' en 'functionings'. Het volgen van onderwijs wordt in deze als de 'functioning' beschouwd. Onderzocht is in hoeverre de 'resources', 'freedom' en 'agency' een rol spelen in het kunnen volgen van onderwijs.

Om dit te kunnen bewerkstelligen is gekozen voor semi-gestructureerde diepte-interviews met 18 hoger opgeleide vluchtelingen, waarvan er enkele gedurende het interview nog woonachtig waren in een AZC in Nederland. Tijdens de interviews zijn de vier aspecten van Sen's Capability Approach semi-gestructureerd doorlopen en is onderzocht óf en in hoeverre zij een rol spelen in het kunnen volgen van onderwijs. Tegelijkertijd is gevraagd naar de tevredenheid met de aanwezige 'resources', de 'freedom' en de mogelijkheid om 'agency' te tonen.

Dit onderzoek wijst uit dat de vier aspecten van Sen's Capability Approach een aanzienlijke rol spelen in het integratieproces van de geïnterviewde hoger opgeleide vluchtelingen. De 'functioning' onderwijs levert volgens de respondenten een positieve bijdrage aan het integratieproces. Om onderwijs te kunnen volgen, dienen de drie overige aspecten in evenredige mate aanwezig te zijn. De aanwezige 'resources' maken het mede mogelijk voor vluchtelingen om huiswerk te maken in het AZC. Eventuele taallessen in het AZC ondersteunen hen vóór en tijdens het studeren. Om daadwerkelijk te kunnen studeren moet het collegegeld bekostigd worden. Om die reden speelt het beschikken over voldoende financiële middelen de hoofdrol. De 'freedom' maakt het mogelijk voor de geïnterviewde vluchtelingen om fysiek aanwezig te zijn tijdens (onder meer) colleges en gebruik te maken van de 'resources' die zich soms ook buiten het AZC bevinden. Verder is het voor de vluchteling noodzakelijk om over een bepaalde mate van 'agency' te beschikken en deze te kunnen gebruiken. Vluchtelingen zonder 'agency' zullen volgens de geïnterviewde hoger opgeleide vluchtelingen nooit onderwijs volgen, omdat zij niet zelfstandig genoeg zijn om de stappen te zetten die daarvoor nodig zijn. Kortom, het samenspel tussen de drie genoemde aspecten maakt het volgen van onderwijs voor de geïnterviewden mogelijk, dan wel onmogelijk.

Uit eerdere onderzoeken is gebleken dat er verschillende obstakels zijn waarmee vluchtelingen in AZC's te maken krijgen gedurende het integratieproces, onder meer op het gebied van het volgen van onderwijs. Tot op heden is er echter geen onderzoek gedaan naar de daadwerkelijke onderwijsmogelijkheden van vluchtelingen in Nederlandse AZC's, gebaseerd op Sen's Capability Approach.

Rekening moet worden gehouden met de beperkte generaliseerbaarheid van de resultaten van dit onderzoek. Deze is ten eerste het gevolg van het relatief geringe aantal interviews. Ten tweede bestaat de onderzoeksgroep uit hoger opgeleide vluchtelingen. Deze specifieke doelgroep geeft mogelijk andere antwoorden dan lager- en niet opgeleide vluchtelingen. Tot slot spreken de geïnterviewde vluchtelingen niet vloeiend Nederlands. Bij een enkele geïnterviewde vluchteling was er zelfs sprake van een lichte taalbarrière. Dit is belemmerend voor de validiteit van de data. De onderzoeker heeft hier rekening mee gehouden door de tijd te nemen voor de interviews, de interviewvragen op te delen in subvragen en veelvuldig de gegeven antwoorden en gestelde vragen te verifiëren.

Kernwoorden: Vluchtelingen, asielzoekerscentra, AZC's, Sen's Capability Approach, 'resources', 'freedom', 'agency', 'functionings' en 'capabilities'

1. INTRODUCTIE

In Nederland bevinden zich naar schatting 70.000 vluchtelingen en jaarlijks vragen ruim 10.000 van hen asiel aan (Vluchtelingenwerk, 2012). Vluchtelingen zijn mensen die het thuisland hebben verlaten vanwege een gegronde vrees voor vervolging (Amnesty International, z.d.). Zij verliezen hierdoor onder meer een gevoel van zekerheid, veiligheid en stabiliteit, maar kunnen net als ieder ander individu beroep doen op de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens [UVRM]. In de UVRM staat dat iedere vluchteling recht heeft op internationale bescherming en dat dit moet worden meegenomen in de beleidsvoering van alle landen wereldwijd (Overheid.nl, 2013). Uit de UVRM vloeit het Vluchtelingenverdrag van Genève en het Europese Verdrag van de Rechten van de Mens voort (Overheid.nl, 2013; Europese Hof voor de Rechten van de Mens, 1950). Het Nederlandse vreemdelingenbeleid is gebaseerd op beide verdragen en geeft de rechten en plichten van vluchtelingen weer (Vereniging voor Nederlandse Gemeenten, 2007; Officiële bekendmakingen, 33 293 nr. 3, 2013). In het Nederlandse vreemdelingbeleid wordt onder andere de inburgeringsplicht opgenomen voor vluchtelingen die de asielprocedure met positief gevolg hebben doorlopen en een verblijfsstatus bemachtigen (zie bijlage I) (Officiële bekendmakingen, 33 086 nr. 46, 2013).

1.1 INBURGERING EN INTEGRATIE

De inburgering is een onderdeel van de verplichte integratie in Nederland (Rijksoverheid, z.d.). De Nederlandse overheid beschouwt de integratie van vluchtelingen in Nederland als een bijdrage aan de eenheid onder de bevolking. Het huidige kabinet legt de verantwoordelijkheid voor de integratie bij de vluchtelingen (Rijksoverheid, 2011; Europees Migratienetwerk, 2011). Op deze manier doet de overheid beroep op de capaciteiten van vluchtelingen om een zelfstandig bestaan op te bouwen (Europees Migratienetwerk, 2011). Niet alle vluchtelingen kunnen echter direct de volledige verantwoordelijkheid nemen voor het integratieproces, omdat zij na het ontvangen van de verblijfsstatus nog 3 à 4 maanden in een asielzoekerscentrum [AZC] wonen, in afwachting van een woonruimte. Hierdoor zijn vluchtelingen tijdens de eerste paar maanden van het integratieproces in grote mate afhankelijk van de mogelijkheden in het AZC om te werken aan de integratie. Zo moeten de vluchtelingen de mogelijkheid krijgen datgene te doen dat van belang is voor het integratieproces, zoals het volgen van onderwijs (Officiële bekendmakingen, 33 042 nr. 10, 2013; Korác, 2003). Dit is echter niet altijd het geval. Een institutionele context zoals die van het AZC kan zowel sturend als belemmerend werken (Giddens, 1986; Busco, 2009). Zo zorgt

de meldplicht in AZC's en de regelmatige verhuizingen van het ene AZC naar het andere er regelmatig voor dat de vluchtelingen onderwijs moeten missen. Ook wordt er geen onderscheid gemaakt tussen vluchtelingen met verschillende kennisniveaus, waardoor alle vluchtelingen binnen het AZC dezelfde taallessen krijgen aangeboden. Daarnaast mogen vluchtelingen pas deelnemen aan deze taallessen na het ontvangen van de verblijfsstatus. Hierdoor beginnen vluchtelingen pas laat met het leren van de Nederlandse taal. De vluchtelingen lijken met de rug tegen de muur te staan. De overheid verwacht van hen zelfstandigheid en een proactieve houding gedurende het integratieproces, terwijl zij tegelijkertijd niet voldoende mogelijkheden krijgen om zelfstandig en proactief te zijn, omdat zij bijvoorbeeld niet voldoende de kans krijgen de Nederlandse taal te leren.

1.2 HET UAF

Om deze vluchtelingen te steunen en te voorkomen dat talent verloren gaat treedt de Stichting voor Vluchtelingstudenten UAF [het UAF] op als belangenbehartiger voor hoger opgeleide vluchtelingen [vluchtelingstudenten] (zie bijlage II). Het UAF heeft als doel '...hoger opgeleide vluchtelingen te ondersteunen bij het verwerven van een passende, duurzame maatschappelijke positie [...] bij het realiseren van hun studieplannen en bij het verwerven van een plaats op de arbeidsmarkt die aansluit bij hun opleiding en capaciteiten...' (UAF, 2013, pp. 6). De werkzaamheden van het UAF komen overeen met de inhoud van de UVRM (Stichting voor Vluchtelingstudenten UAF, 2013).

Van de ruim 3000 vluchtelingen die het UAF ondersteunt wonen er ongeveer 200 in een AZC. Ongeveer 50 van hen beschikken reeds over een verblijfsstatus en starten het integratieproces in het AZC. Om als belangenbehartiger op te treden voor deze vluchtelingen, dient het UAF inzicht te krijgen in de mate waarin AZC's de integratie begeleiden via de toegang tot het volgen van onderwijs. Tot op heden is hier geen onderzoek naar gedaan. Eerder exploratief onderzoek heeft wel uitgewezen dat verschillende factoren de integratie van vluchtelingen in Engeland beïnvloeden, namelijk: woonruimte, werk, onderwijs en gezondheid (Ager & Strang, 2004). Korác (2003), Ager&Strang (2004), Taylor & Ravinder (2012), McBrien (2005) en de Adviescommissie Vluchtelingenzaken (2013) onderstrepen voornamelijk het belang van het volgen van onderwijs. Dit zowel omdat de vluchtelingen door het volgen van onderwijs de Nederlandse taal en cultuur leren kennen, als het feit dat het hen een dagbesteding biedt. Het hebben van een dagbesteding voorkomt namelijk dat de vluchtelingen passief worden en gehospitaliseerd raken. Een passieve en gehospitaliseerde

houding zal het integratieproces belemmeren, omdat van de vluchtelingen juist een zelfstandige en proactieve houding wordt verwacht (Europees Migratienetwerk, 2011).

1.3 SEN'S CAPABILITY APPROACH

Gezien het grote belang van onderwijs voor het integratieproces, richt dit onderzoek zich op de mate waarin AZC's de vluchtelingen in staat stelt om daadwerkelijk onderwijs te volgen. Het kunnen volgen van onderwijs is volgens Sen's Capability Approach afhankelijk van de aanwezigheid van de juiste hulpmiddelen en faciliteiten ('resources'), de vrijheid ('freedom') van de vluchtelingen en het individuele vermogen om zelfstandig keuzes te maken en om te kunnen gaan met obstakels ('agency') (Sen, 2005; Robeyns, 2005; Bandura, 1986; Heron, 2008). Integratie is ondanks de aanwezigheid van dezelfde hulpmiddelen, voor iedere vluchteling verschillend, onder meer in verband met de verschillende mate van 'agency'. Het UAF is om die reden ook geïnteresseerd in hoe de individuele vluchteling het integratieproces en de ondersteuning van het AZC hierbij ervaart.

Om dit inzicht te verkrijgen zijn interviews gehouden met 18 vluchtelingen, waarvan er momenteel zes woonachtig zijn in een AZC en 12 recent zijn verhuisd naar een zelfstandige woning. Dankzij deze (recente) ervaring met het leven in het AZC zijn zij in staat vragen te beantwoorden die ingaan op de rol van het onderwijs in het integratieproces, de aanwezigheid en rol van relevante hulpmiddelen en faciliteiten, de vrijheid in het AZC om onderwijs te kunnen volgen (zowel binnen als buiten het AZC), en het eigen vermogen om zelfstandig keuzes te maken en obstakels te overwinnen. Van de 18 respondenten zijn er 11 cliënt van het UAF. De overige 7 respondenten zijn momenteel bezig met de aanmeldprocedure (zie bijlage II). Dat wil zeggen dat 11 geïnterviewden reeds financiële ondersteuning ontvangen en 7 vluchtelingen (nog) niet. De beide groepen hebben verschillende ervaringen opgedaan wat de dataverzameling zal verrijken. Per aspect ('resources', 'freedom' en 'agency') zal er in dit onderzoek dieper worden ingegaan op de tevredenheid en de eventuele mogelijkheden om deze tevredenheid te verhogen.

2. THEORETISCH KADER

Volgens de UVRM zijn landen onder meer verplicht vluchtelingen het recht op onderwijs te verlenen, door dit op te nemen in het opvang- en integratiebeleid (Overheid.nl, 2013). Elk land stelt vluchtelingen met haar beleid in een verschillende mate in staat om daadwerkelijk onderwijs te volgen. Korác (2003) stelt dat de vormgeving van dit beleid, naast de inhoud van de UVRM, afhankelijk is van het type verzorgingsstaat van een land. In de Scandinavische landen en in Canada ontvangen vluchtelingen ruime (financiële) steun van de staat gedurende de opvang en de integratie (Korác, 2003; Bunar & Valenta, 2010). In Engeland, de meer zuiderlijke landen van Europa en in Australië is daarentegen de sociale en financiële steun die vluchtelingen ontvangen minimaal. De staat doet in deze landen beroep op de eigen kracht van de vluchtelingen om een zelfstandig bestaan op te bouwen (Korác, 2003; Spaaij, 2012). Vluchtelingen die in Nederland de asielprocedure met positief gevolg hebben doorlopen zijn per januari 2013 zelf verantwoordelijk voor hun integratie (Rijksoverheid, 2011; Europees Migratienetwerk, 2011). Dit laat zien dat het Nederlandse integratiebeleid steeds meer lijkt op dat van Engeland, de Zuid-Europese landen en Australië.

Uit onderzoek naar ervaringen van vluchtelingen met beperkte sociale en financiële steun vanuit de staat gedurende het integratieproces, is gebleken dat zij het moeilijk vinden een waardevolle sociale rol in de maatschappij te vervullen. Zij ervaren moeite met het verkrijgen van onder meer financiële ondersteuning tijdens het volgen van onderwijs en het vinden van een baan die aansluit bij de reeds verworven competenties. Waar dit enerzijds door vluchtelingen als negatief wordt ervaren, zorgt het feit dat zij hier veel tijd en moeite in moeten investeren er anderzijds voor dat zij het vermogen ontwikkelen om zelfstandig keuzes te maken en eventuele obstakels te overwinnen ('agency') (Korác, 2003). De ontwikkelde 'agency' passen de vluchtelingen direct toe in de praktijk, omdat zij genoodzaakt zijn contact te leggen met de overige bevolking met als doel de weg te vinden in het nieuwe land. Gebrek aan sociale en financiële steun gedurende het integratieproces staat dus de integratie in de weg, maar zorgt tegelijkertijd voor de ontwikkeling van 'agency', welke zeer belangrijk is voor het zelfstandig kunnen opbouwen van een nieuw bestaan in een nieuw land (Korác, 2003). Gesteld wordt dat '...the way in which refugees are 'helped' may itself undermine their personal coping strategies. This may threaten not only their individual life prospects, but also the use of the potential they bring to receiving societies' (Van Liempt, 2007 p. 157). Korác (2003) stelt dat er moet worden gezocht naar een situatie waarin vluchtelingen toegang hebben tot de hoogst noodzakelijke steun. Tegelijkertijd moeten zij dusdanig vrij worden

gelaten zodat zij de ‘agency’ ontwikkelen en benutten die nodig is om een ‘nieuw’ bestaan op te bouwen in het gastland en om te kunnen integreren.

In dit theoretisch kader wordt dieper ingegaan op de vraag waar deze hoogst noodzakelijke steun zich op moet richten. Er zijn verschillende onderzoeken gedaan naar factoren die het integratieproces van vreemdelingen in een land kunnen beïnvloeden. Niet al deze onderzoeksresultaten zijn relevant voor vluchtelingen, omdat zij wezenlijk verschillen van reguliere migranten vanwege de gedwongen aard van de migratie en de daarmee gepaard gaande psychosociale (gezondheids)problematiek. Vluchtelingen hebben bijvoorbeeld in vergelijking met migranten vaak te maken met posttraumatische stress, wat de integratie in het gastland kan belemmeren (Ager, Strang & O’May, 2002; McBrien, 2005). Daarnaast heeft de doelgroep van dit onderzoek ook te maken met de institutionele context van Nederlandse AZC’s waarbinnen de eerste maanden van het integratieproces plaatsvindt, een context die nog niet eerder onderzocht is.

In de volgende paragrafen zal dieper worden ingegaan op de verschillende factoren die van invloed zijn op het integratieproces van vluchtelingen. Vervolgens zal Sen’s Capability Approach worden ontleed en toegepast op de doelgroep en op één van de beïnvloedende factoren, namelijk het volgen van onderwijs. Ook zal hier de keuze voor deze factor nader worden toegelicht.

2.1 INTEGRATIE INDICATOREN

Ager en Strang (2004) deden onderzoek naar de perceptie en behoeften van vluchtelingen op en gedurende het integratieproces. Zij hebben met behulp van inductief onderzoek een model ontwikkeld (zie fig. 2.1) waarin tien integratie indicatoren naar voren komen die niet alleen de mate van integratie kunnen meten, maar ook beïnvloeden (Ager & Strang, 2004). Naast het belang van het volgen van onderwijs en het hebben van werk, onderstrepen zij ook de gezondheid en de woonruimte als belangrijke beïnvloedende factoren in het integratieproces.

Figuur 2.1 Indicatoren voor integratie (Ager & Strang, 2004)

De vier deelgebieden aan de linkerkant van het model, de ‘means and markers’, ‘social connections’, ‘facilitators’ en ‘foundation’, zijn onderverdeeld in tien indicatoren (rechts). Deze indicatoren kunnen tevens beschouwd worden als factoren die het integratieproces beïnvloeden (Ager & Strang, 2004). De ‘means and markers’ zijn de kernfactoren binnen het integratieproces. Zodra een vluchteling bijvoorbeeld een onderwijsdiploma heeft behaald aan een Nederlandse Hogeschool of Universiteit zegt dit iets over de mate van integratie (‘education’). Tegelijkertijd zorgt het hebben van een onderwijsdiploma voor een kans op de Nederlandse arbeidsmarkt (‘employment’).

De toegang tot verschillende sociale relaties en netwerken die vluchtelingen kunnen helpen gedurende het integratieproces worden ‘social connections’ genoemd. ‘Social connections’ kunnen bestaan uit ‘bonds’ en/of ‘bridges’, waarbij ‘bonds’ duidt op relaties met mensen met een gelijksoortige achtergrond (bijvoorbeeld: medevluchtelingen) en ‘bridges’ op relaties die aan worden gegaan met niet-vluchtelingen. Tot slot wordt er gesproken over ‘links’. ‘Links’ zijn de connecties die vluchtelingen rechtstreeks helpen toegang te krijgen tot bepaalde diensten.

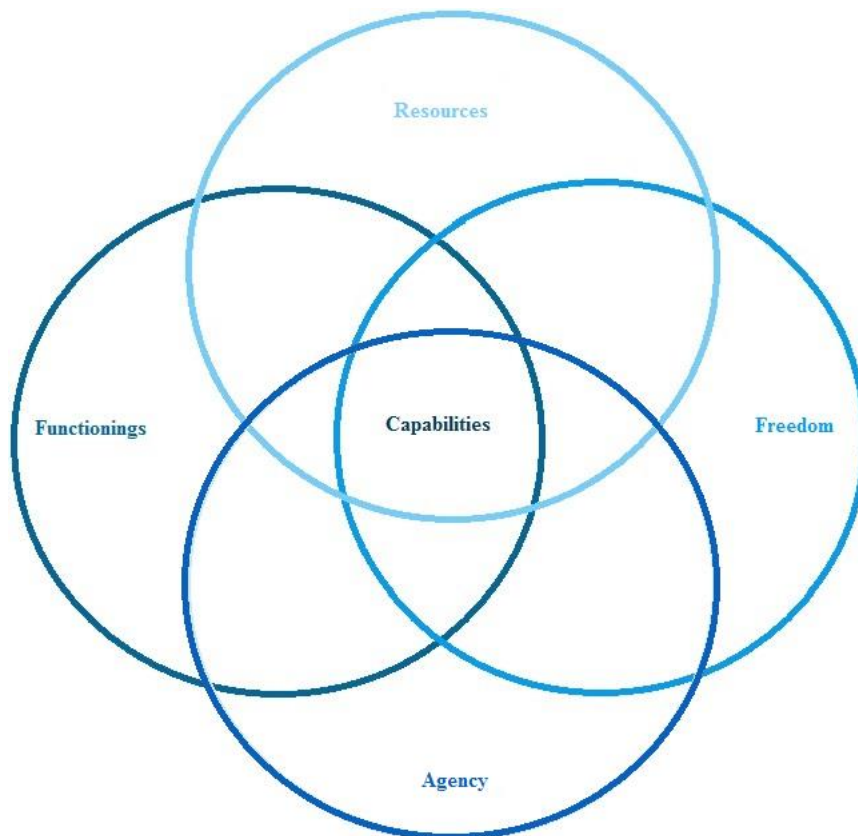
Om als vluchteling de ‘means and markers’ en ‘social connections’ te bereiken is volgens Ager en Strang (2004) kennis van de Nederlandse taal en samenleving noodzakelijk, evenals een gevoel van veiligheid en stabiliteit binnen de Nederlandse gemeenschap. Het zijn voornamelijk deze ‘facilitators’ die het integratieproces van vluchtelingen belemmeren of ondersteunen. De toegang tot deze ‘facilitators’ zijn zelfs cruciaal in het integratieproces (Ager & Strang, 2008). ‘Access to information, and therefore access to services, is often reported as a source of problems for refugees...’ (Ager et al., 2002, p. 9; Ager & Strang, 2004). Alle bovenstaande deelgebieden zijn tot slot afhankelijk van de Nederlandse wet- en regelgeving, die de rechten en plichten van de vluchtelingen weergeven.

2.2 SENS'S CAPABILITY APPROACH

De 'Capability approach' (Sen, 1979) biedt een kader om de toegankelijkheid en bruikbaarheid van de door Ager en Strang (2004) genoemde factoren te onderzoeken. Deze benadering gaat ervan uit dat een individu een staat van welzijn kan bereiken zodra hij/zij in staat wordt gesteld te doen en te zijn wat hij/zij zou willen doen en zijn. Om een dergelijke staat van welzijn te bereiken zijn individuen afhankelijk van de aanwezigheid van relevante hulpmiddelen en faciliteiten ('resources'), de vrijheid ('freedom') en het individuele vermogen om zelfstandig keuzes te maken en om te kunnen gaan met obstakels ('agency') (Bandura, 1986; Sen, 2005; Robeyns, 2005; Heron, 2008).

Wat een individu daadwerkelijk is en doet worden 'capabilities' genoemd. Volgens Sen moet beleid gericht zijn op het wegnemen van obstakels voor de 'capabilities' van individuen. Wanneer tegemoet wordt gekomen aan de 'capabilities' zullen zij namelijk in staat zijn een leven te leiden zoals zij dit wensen te doen (Robeyns, 2003). Een wenselijk leven voor vluchtelingen begint bij integratie. Volgens vluchtelingen zorgt integratie namelijk voor een 'sense of belonging' (Ager et al., 2002, p. 17). Integratie betreft daarom in dit onderzoek een 'capability'.

De 'capabilities' van individuen weerspiegelen de mogelijkheden die zij hebben om te zijn wie zij willen zijn en om te doen wat zij willen doen (Robeyns, 2003). Er kunnen volgens Nussbaum (2000) tien 'kerncapabilities' worden onderscheiden, namelijk: leven, fysieke gezondheid, lichamelijke onschendbaarheid, zintuigelijk waarnemen, fantaseren en nadenken, emoties, praktisch redeneren, het kunnen (onder)houden van relaties, zorgen voor andere wezens, spelen en controle over de politieke en materiële omgeving. Deze tien 'capabilities' zijn kernvereisten voor een wenselijk leven (Lozano, Boni, Peris & Hueso, 2012). Dit betekent dat deze 'capabilities' niet vaststaan maar een richtlijn zijn en bijvoorbeeld een basis vormen voor de integratie van vluchtelingstudenten. 'Capabilities' ontstaan uit de samensmelting van vier onderdelen, namelijk 'functionings', 'freedom', 'agency' en 'resources' (zie fig. 2.2) (Alkire, 2005).

Figuur 2.2 Sen's Capability approach afgeleid uit Bandura, (1986), Robeyns (2003, 2006), Sen (2005), Gandjour (2007), Heron, (2008), Busco (2009) en Lozano, Boni, Peris & Hueso, (2012)

De 'functionings' duiden op 'valuable beings and doings', bijvoorbeeld het volgen van onderwijs, werken en slapen (Robeyns, 2003; Lozano, Boni, Peris & Hueso, 2012). De 'freedom' duidt vervolgens op de vrijheid om deze 'functionings' te kunnen bereiken en/of gebruiken. Zodra een individu de vrijheid ervaart deze 'functionings' te kunnen gebruiken, kan hij/zij '...choose to act on those freedoms in line with their own ideas of the kind of life they want to live' (Robeyns, 2003, p. 6). De 'agency' betreft het vermogen van een individu om doelen en een wenselijke manier van leven na te streven, maar ook het vermogen om om te gaan met eventuele obstakels die het leiden van een wenselijk leven in de weg staan (Bandura, 1986; Sen, 2005; Heron, 2008; Busco, 2009). Tot slot betreffen de 'resources' de hulpmiddelen en faciliteiten waarvan individuen gebruik kunnen maken om de 'functionings' te bereiken en/of te gebruiken, zoals studieruimten, computers en een slaapplek.

De 'Capability Approach' stelt onderzoekers in staat beleid te evalueren op basis van de impact op de 'capabilities'. Het vraagt bijvoorbeeld, of mensen gezond zijn en of de benodigde hulpmiddelen om gezondheid te bereiken of in stand te houden, aanwezig en toegankelijk zijn (Robeyns, 2006; Gandjour, 2007). Op deze manier kan worden onderzocht

in hoeverre vluchtelingen vinden of (onder meer) de benodigde hulpmiddelen en faciliteiten om te integreren aanwezig en toegankelijk zijn binnen het AZC.

2.3 ONDERWIJS ALS ‘FUNCTIONING’

‘Capabilities’ kunnen pas bereikt worden zodra individuen de relevante ‘functionings’ kunnen gebruiken met behulp van de juiste ‘resources’, ‘agency’ en ‘freedom’. Deze benadering laat zien dat vluchtelingen met toegang tot dezelfde hulpmiddelen niet altijd dezelfde mogelijkheden hebben om deze te gebruiken en daardoor het integratieproces niet altijd hetzelfde ervaren (Sen, 2005). Zo beschikt niet iedere vluchteling over dezelfde mate van ‘freedom’ en ‘agency’ om gebruik te kunnen maken van de aanwezige ‘resources’ die van belang zijn in het bereiken en/of gebruiken van de relevante ‘functionings’. Volgens Robeyns (2005) is het belangrijk te inventariseren welke ‘functioning(s)’ relevant is/zijn in het bereiken van een bepaalde ‘capability’ en waarom. Dit onderzoek richt zich op het volgen van onderwijs als relevante ‘functioning’ in het integratieproces van vluchtelingen in het AZC.

Onderwijs bevordert de integratie van vluchtelingen allereerst door het vergaren van relevante kennis over Nederland en de Nederlandse taal en cultuur (Korác, 2003). Ten tweede betreft het één van de basisbehoeften van vluchtelingen in het gastland (McBrien, 2005; Taylor & Ravinder, 2012). Ten derde onderstreept McBrien (2005) dat onderwijs moet worden gezien als een essentieel element in de coping van mensen in crisissituaties. Onderwijs stelt vluchtelingen in staat om om te gaan met de psychosociale trauma die zij hebben opgelopen gedurende de vlucht (McBrien, 2005).

Onderwijs speelt ook volgens Ager en Strang (2004) een prominente rol in het integratieproces (zie fig. 2.3).

Figuur 2.3 De rol van het onderwijs in het integratieproces (Ager & Strang, 2004)

Onderwijs behoort namelijk tot één van de ‘means and markers’. Dit betekent dat naast het meetbaar maken van de mate van integratie, het onderwijs ook een factor is die het integratieproces beïnvloedt. Met behulp van onderwijs kunnen de vluchtelingen ten vierde kennis opdoen van de Nederlandse taal en samenleving die belangrijk zijn in het leggen van contacten (‘social bridges’ en ‘social links’) met andere(n) (niet-vluchtelingen). Dergelijke relaties zorgen voor de ‘sense of belonging’ waarnaar vluchtelingen op zoek zijn in het gastland (Ager et al., 2002, p. 17; McBrien, 2005). Kennis van (onder andere) de Nederlandse taal en samenleving zorgt er ten vijfde voor dat vluchtelingen een gevoel van veiligheid en stabiliteit ervaren, omdat een individu zijn omgeving begrijpt en zichzelf verstaanbaar kan maken naar de buitenwereld. Het laatste deelgebied (‘foundations’) houdt rekening met de rechten en plichten van de vluchteling. De relevante wet- en regelgeving, waaronder de UVRM, zegt dat iedere vluchteling net als ieder ander individu recht heeft op het volgen van onderwijs (Officiële bekendmakingen, 33 293 nr. 3, 2013).

Het volgen van onderwijs geeft vluchtelingen daarnaast ook een dagbesteding. Vluchtelingen zijn gedurende de eerste maanden van het integratieproces vaak afhankelijk van de geboden hulpmiddelen en faciliteiten in het AZC om daadwerkelijk onderwijs te kunnen volgen, omdat zij vaak geen gebruik kunnen en/of mogen maken van de hulpmiddelen en faciliteiten buiten het AZC. De afhankelijkheid van de vluchtelingen van deze hulpmiddelen en faciliteiten binnen het AZC zorgt er volgens het ACVZ (2013) voor dat vluchtelingen passief worden en gehospitaliseerd raken. Dit staat de integratie in de weg. ‘Asielzoekers die jarenlang in afhankelijkheid hebben geleefd, vinden het moeilijk om later onafhankelijk hun leven in te vullen...’ (Adviescommissie Vluchtelingenzaken, 2013, p. 32). Het is noodzakelijk voor de vluchtelingen onafhankelijk en actief te zijn. Een dergelijke houding zullen zij namelijk nodig hebben zodra zij een woning krijgen toegewezen. Kortom, het volgen van onderwijs verandert weinig tot niets aan de afhankelijkheid van de vluchtelingen van het AZC, maar is wel uiterst belangrijk om de passiviteit en hospitalisatie te doorbreken, al dan niet te voorkomen. Het verblijf in een AZC kan de integratie van vluchtelingen verhinderen wanneer het hebben van een dagbesteding, waaronder het volgen van onderwijs, moeilijk wordt gemaakt.

Zoals in de introductie staat vermeldt richt dit onderzoek zich op de mate waarin het AZC de vluchtelingen daadwerkelijk in staat stelt om onderwijs te volgen. Naast de bovengenoemde belangen van het volgen van onderwijs voor het integratieproces van vluchtelingen, levert het volgen van onderwijs hen tot slot ook menselijk en sociaal kapitaal

op (Lin, Cook & Burt, 2008). Menselijk kapitaal legt de nadruk op de kennis en vaardigheden die worden aangeleerd, die individuen vervolgens aan kunnen bieden op de arbeidsmarkt waardoor zij geld kunnen verdienen en mee kunnen draaien in de maatschappij. Sociaal kapitaal legt de nadruk op het belang en de winst die te halen is uit sociale contacten tussen verschillende sociale groepen, zoals de vluchtelingen enerzijds en Nederlanders anderzijds. De sociale kapitaal theorie veronderstelt dat investeringen in dergelijke sociale relaties winst opleveren doordat Nederlanders deze investering ‘belonen’ door er wat voor terug te geven. Een voorbeeld daarvan is dat Nederlanders bereid zijn vluchtelingen te begeleiden gedurende de integratie, wanneer vluchtelingen laten zien dat zij openstaan voor de Nederlandse cultuur en bereid zijn de taal en cultuur te leren. Nederlandse burgers verzorgen op deze manier de relevante informatietoever naar de vluchtelingen. Op basis van deze informatie kunnen vluchtelingen handelen als ‘agent’, doordat zij in staat zijn zelfstandig beslissingen te nemen. Deze sociale contacten kunnen eveneens dienen als menselijk kapitaal waarmee vluchtelingen de concurrentie aan gaan op de arbeidsmarkt. Een werkgever kan er namelijk waarde aan hechten dat een individu bepaalde contacten heeft en/of kan leggen. Tot slot wordt verwacht dat het hebben van sociale contacten zorgt voor “...reinforcement of the identity and recognition” (Lin, Cook & Burt, 2008, p. 7). Vluchtelingen ontvangen namelijk niet alleen emotionele steun aan de sociale contacten met wie zij dezelfde visies en interesses delen, maar ervaren ook persoonlijk erkenning (Lin, Cook & Burt, 2008).

2.4 VOORGAANDE ONDERZOEKSRESULTATEN

Dit onderzoek richt zich op de onderwijsmogelijkheden van vluchtelingen woonachtig in AZC's en de bijdrage die het volgen van onderwijs levert aan het integratieproces. Doorgaans ervaren vluchtelingen de periode die zij, in afwachting van hun verblijfsstatus, doorbrengen in AZC's als schadelijk voor het integratieproces, vanwege de verschillende obstakels die de integratie, (onder meer) middels het volgen van onderwijs, belemmeren.

Ten eerste zijn er vaak geen (goede) taallessen beschikbaar, waardoor een langdurig verblijf in een AZC de taalontwikkeling van de vluchtelingen ontzettend vertraagt (Mestheneos & Ioannidi, 2002; Wijers, 2011). Deze achterstallige taalontwikkeling belemmert ten tweede de opbouw van een sociaal netwerk, evenals de vaak moeizame acceptatie door de inwoners van het gastland van de vluchtelingen. Ten derde stellen Mestheneos & Ioannidi (2002) dat: “...in all areas: employment, housing, training, education, the assumption that refugees must be inferior, puts barriers to any kind of integration...”. Van de vluchtelingen wordt vaak een nederige, zelfstandige en proactieve houding verwacht in het

integratieproces. Hoger opgeleide vluchtelingen moeten in staat zijn om alles wat zij ooit hebben opgebouwd opzij te zetten, een nederige houding aan te nemen en opnieuw te beginnen in het gastland. Niet iedere vluchteling lukt dit even goed (Mestheneos & Ioannidi, 2002). Ten vierde vormen de verschillen tussen de cultuur van het thuisland en het gastland een obstakel voor het integratieproces, omdat vluchtelingen moeite ervaren met het aanpassen aan de individualistische cultuur die heerst in de westerse wereld vanuit het AZC (Mestheneos & Ioannidi, 2002). Zoals eerder benoemd speelt ook de generositeit van de verzorgingsstaat in het gastland een grote rol. Vluchtelingen die ruime (financiële) steun ontvangen zullen meer afhankelijk worden van de staat. Beperkte (financiële) steun zorgt er echter voor, dat vluchtelingen de zelfstandigheid ontwikkelen die nodig is om een eigen leven op te bouwen in het gastland (Mestheneos & Ioannidi, 2002). Een ander obstakel waar vluchtelingen vaak tegen aanlopen in het AZC is het gebrek aan relevante informatie. Vaak is er in AZC's weinig tot geen relevante informatie beschikbaar voor de vluchtelingen die bijvoorbeeld actief willen zijn in hun integratie, met als gevolg dat vluchtelingen onwetend blijven over de te bewandelen paden in het integratieproces (Mestheneos & Ioannidi, 2002).

Naast de bovengenoemde externe obstakels hebben vluchtelingen ook te maken met interne obstakels, namelijk de leeftijd en het karakter. Jongere mensen lijken zich namelijk sneller en makkelijker aan te passen dan oudere mensen. Vluchtelingen die sociaal onderlegd zijn zullen sneller contact leggen met andere mensen. Deze sociale contacten kunnen hen helpen in het integratieproces op verschillende manieren. Zo leren de vluchtelingen de taal en de weg binnen de relevante wet- en regelgeving van het gastland (Mestheneos & Ioannidi, 2002).

2.5 CONCLUSIE

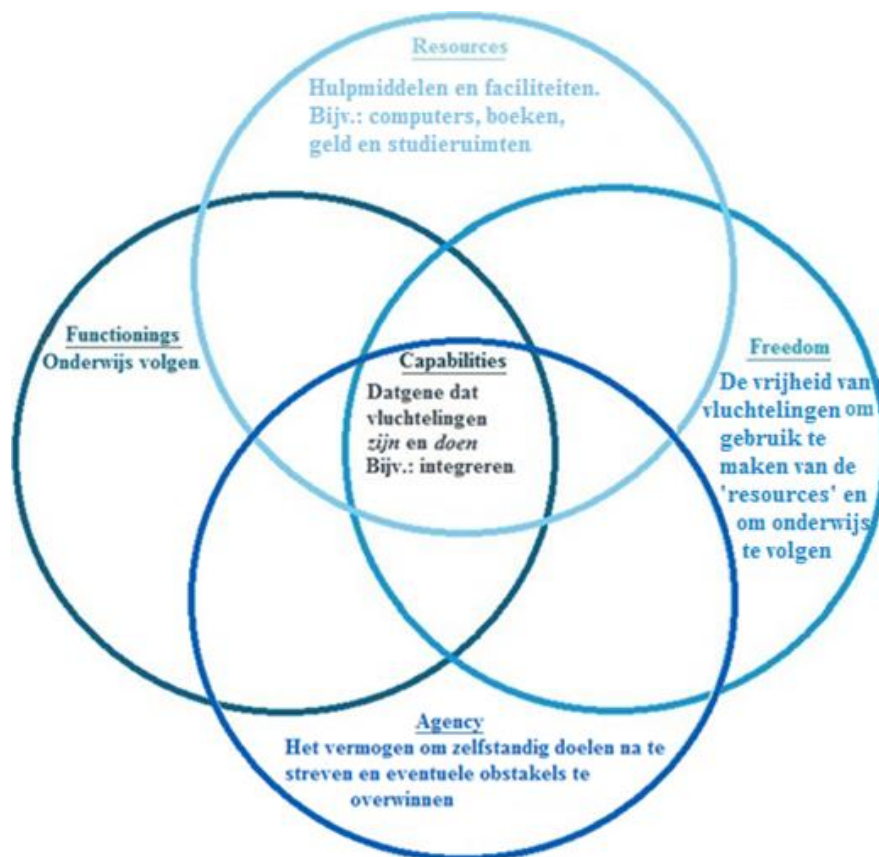
Onderwijs is een factor die het integratieproces van vluchtelingen woonachtig in AZC's op verschillende manieren beïnvloedt, namelijk:

1. Onderwijs helpt vluchtelingen de relevante kennis te vergaren (taal, cultuur etc.) om te kunnen integreren.
2. Deze kennis geeft vluchtelingen stabiliteit en een gevoel van veiligheid omdat zij hun omgeving leren begrijpen en omgekeerd.
3. Onderwijs helpt vluchtelingen om te gaan met de psychosociale trauma die zij hebben opgelopen tijdens de vlucht.
4. Onderwijs zorgt ervoor dat vluchtelingen mensen leren kennen.

5. Onderwijs doorbreekt en/of voorkomt de passiviteit van vluchtelingen in AZC's doordat het vluchtelingen een dagbesteding biedt.
6. Onderwijs bevordert de ontwikkeling van het menselijk kapitaal, waarmee vluchtelingen de concurrentie op de arbeidsmarkt aan kunnen gaan.
7. Onderwijs bevordert de ontwikkeling van het sociaal kapitaal, welke nodig is om onder andere sociale contacten te leggen.

Uit het onderzoek van Simich, Beiser, Stewart & Mwakarimba (2005) is gebleken dat de toegang tot onderwijs automatisch zal leiden tot het daadwerkelijk volgen van onderwijs. Iedere vorm van sociale steun gericht op de toegang tot verschillende integratiebevorderende factoren zal dan ook als springplank dienen voor de vluchtelingen naar een nieuw bestaan.

Een integratiebevorderende factor zoals het onderwijs is te vertalen naar een 'functioning' in Sen's 'Capability Approach', omdat het kunnen volgen van onderwijs een 'valuable being and doing' is van vluchtelingen tijdens het integratieproces (zie fig. 2.5).

Figuur 2.5 Samensmelting van 'functionings', 'resources', 'freedom' en 'agency' in Sen's Capability Approach

'Resources' zijn de hulpmiddelen en faciliteiten die het voor de vluchtelingen mede mogelijk maken om onderwijs te volgen. Naast de hulpmiddelen en faciliteiten om onderwijs te kunnen

volgen, spelen volgens Sen (2005) ook de 'freedom' en 'agency' een rol. Met de term 'freedom' wordt de vrijheid bedoeld van de vluchtelingen om daadwerkelijk onderwijs te volgen. Worden zij bijvoorbeeld fysiek in staat gesteld om colleges bij te wonen? De 'agency' van de vluchtelingen zorgt er vervolgens voor dat zij zelfstandig keuzes kunnen maken en om kunnen gaan met obstakels gedurende het integratieproces. De taallessen in AZC's laten bijvoorbeeld vaak te wensen over. Zijn de vluchtelingen in staat dit obstakel zelfstandig te overwinnen?

Gebaseerd op de voorgaande onderzoeksresultaten wordt verwacht dat de vluchtelingen woonachtig in een AZC te maken krijgen met verschillende obstakels die het volgen van onderwijs belemmeren.

3. ONDERZOEKSVRAAG

Het theoretisch kader leidt tot de volgende onderzoeksvraag:

Hoe wordt het integratieproces van vluchtelingen in asielzoekerscentra, via het volgen van onderwijs, beïnvloedt door de aanwezige relevante hulpmiddelen en faciliteiten, de persoonlijke vrijheid en de mate van zelfstandigheid om keuzes te maken en obstakels te overwinnen?

3.1 DEELVRAGEN

Allereerst dient vastgesteld te worden in hoeverre onderwijs volgens de vluchtelingen een bijdrage levert aan de integratie. Deze vraag gaat in op de manier waarop de gekozen ‘functioning’ (het volgen van onderwijs) leidt tot ‘capabilities’ (integratie).

1. Waar hebben vluchtelingen belang bij gedurende het integratieproces en welke rol speelt het volgen van onderwijs hierin?

Volgens Sen’s ‘Capability Approach’ (Sen, 2005; Robeyns, 2003; Robeyns, 2005) leidt de combinatie van relevante ‘functionings’ met de juiste hulpmiddelen (‘resources’), persoonlijke vrijheid (‘freedom’) en vermogen om zelfstandig te zijn en om te kunnen gaan met obstakels (‘agency’), tot het bereiken van ‘capabilities’. De relevante ‘functioning’ is reeds vastgesteld en betreft het volgen van onderwijs. De volgende vragen richten zich op de rol van de overige drie aspecten, namelijk ‘resources’, ‘freedom’ en ‘agency’.

2. In hoeverre beïnvloeden de aanwezige relevante hulpmiddelen het kunnen volgen van onderwijs?
3. Hoe ervaren de vluchtelingen de vrijheid binnen en buiten het AZC om onderwijs te kunnen volgen?
4. Welke rol speelt het vermogen om op zelfstandige wijze persoonlijke doelen na te streven, keuzes te maken en obstakels te overwinnen, in het kunnen volgen van onderwijs?

Tot slot wil het UAF weten hoe de individuele vluchteling de ondersteuning van AZC’s waardeert, met betrekking tot het volgen van onderwijs.

5. In hoeverre zijn de vluchtelingen tevreden over de mate waarop AZC’s hen in staat stelt te integreren, middels het volgen van onderwijs?

4. METHODOLOGIE

Dit onderzoek wordt uitgevoerd met behulp van een kwalitatieve onderzoeksmethode, namelijk: semi-gestructureerde diepte-interviews. Boeije (2008) stelt dat kwalitatief onderzoek de respondenten de ruimte geeft betekenis te geven aan hun sociale omgeving. Dit zorgt ervoor dat de geïnterviewde vluchtelingen de verschillende aspecten binnen het integratieproces op waarde kunnen beoordelen en opgedane ervaringen kunnen delen. De interviews zorgen voor een inventarisatie van de rol van de verschillende aspecten van Sen's Capability Approach ('functionings', 'resources', 'agency' en 'freedom') in het integratieproces binnen AZC's. Gedurende de interviews is getracht te achterhalen óf de aspecten een rol spelen en welke rol zij spelen, zowel afzonderlijk als in samenwerking met elkaar. De interviews bieden tot slot inzicht in de tevredenheid over en eventuele verbeterpunten van de onderwijsmogelijkheden van vluchtelingen woonachtig in AZC's gebaseerd op de vier aspecten van Sen's Capability Approach.

4.1 ONDERZOEKSRESPONDENTEN

Binnen het UAF werken ongeveer 20 studentbegeleiders onderverdeeld in twee teams. Zij begeleiden de vluchtelingen gedurende de studie en fungeren voor hen als eerste contactpersoon. Samen met deze studentbegeleiders is per team doelbewust gezocht naar vluchtelingen die een rijke bijdrage kunnen leveren aan dit onderzoek. Bij de selectie van de respondenten zijn de volgende belangrijke kenmerken meegenomen:

- Beschikken over een verblijfsstatus

De vluchtelingen dienen te beschikken over een verblijfsstatus, omdat dit betekent dat de Nederlandse staat van hen verwacht dat zij zelfstandig werken aan de integratie.

- Spreken voldoende Nederlands of Engels

De vluchtelingen dienen de Nederlandse of Engelse taal dusdanig te beheersen zodat er een dialoog kan ontstaan tussen de onderzoeker en de respondent. De meeste vluchtelingen zullen geen van beide talen vloeiend spreken, maar kunnen zichzelf verstaanbaar maken en kunnen de onderzoeker begrijpen zolang deze geen (vak)jargon gebruikt.

- Wonen in een AZC of hebben hier recentelijk gewoond

Een vluchteling moet ervaring hebben met het wonen in een AZC, omdat alle interviewvragen gaan over de onderwijsmogelijkheden in AZC's in Nederland. Hoe recenter de ervaring, des te korter ligt de herinnering in het geheugen. Daarnaast zullen de verkregen data van toepassing zijn op de meest recente situatie binnen de AZC's. Dit stelt het UAF in staat lobbywerk te verrichten indien nodig.

In eerste instantie was het tevens een vereiste dat de vluchtelingen cliënt zijn van het UAF. Gaandeweg is deze vereiste losgelaten. Allereerst omdat bleek dat de respons vanuit de benaderde (ruim) 30 cliënten zeer minimaal was. Ten tweede bleek gedurende de eerste interviews met de UAF-cliënten, dat het hebben van financiële ondersteuning vanuit het UAF of de staat een zeer grote rol speelt in het daadwerkelijk kunnen volgen van onderwijs. De vluchtelingen die (nog) geen financiële steun ontvangen zullen een interessante bijdrage kunnen leveren aan het onderzoek. Zij kunnen namelijk het inzicht vergroten van de onderzoeker in de mogelijkheden om onderwijs te volgen terwijl de vluchtelingen woonachtig zijn in AZC's en (nog) niet beschikken over enige vorm van financiële middelen om onderwijs te bekostigen.

In totaal zijn ruim 30 vluchtelingstudenten (cliënten van het UAF) telefonisch benaderd voor deelname aan het onderzoek. Slechts een groep van acht cliënten beantwoordde de telefonische oproep. Met deze cliënten zijn individuele afspraken gepland voor het afnemen van het interview. Drie van hen kwamen langs op het kantoor van het UAF. Twee van hen bezocht de onderzoeker in het AZC en de overige drie werden thuis bezocht. Omdat na overleg met het UAF ervoor is gekozen ook vluchtelingen te interviewen die (nog) geen cliënt zijn van het UAF, is met behulp van de sneeuwbalmethode en het benaderen van vluchtelingen die zich recent hebben aangemeld bij het UAF nog eens 10 respondenten geworven. Van hen zijn er vijf door de onderzoeker thuis of in het AZC bezocht en vijf geïnterviewd op het kantoor van het UAF. Uiteindelijk is er een vrij gemêleerde, doch samenhangende, groep aan respondenten ontstaan bestaande uit 18 vluchtelingen waarvan er uiteindelijk elf cliënt zijn van het UAF en zeven (nog) niet. Zie bijlage IV voor meerdere kenmerken van de respondenten. 14 van de 18 respondenten volgen onderwijs en ontvangen financiële steun, waarvan 11 vanuit het UAF en drie vanuit de gemeente. De overige vier respondenten studeren (nog) niet en ontvangen ook (nog) geen financiële steun. Eén respondent viel onder de leerplichtwet terwijl hij woonde in het AZC.

De steekproef bestaat voor 55% uit mannen. De leeftijdsvariatie ligt tussen de 20 en 42 jaar (waarvan 7 vluchtelingen ouder zijn dan 30 jaar). Ruim 33% woont gedurende het interview in een AZC in Nederland. De overige 67% is recentelijk verhuisd naar een eigen woning. Daarvan zijn 33% langer dan 1 jaar geleden verhuisd, de overige 34% zijn korter dan 6 maanden geleden verhuisd. Alle geïnterviewde vluchtelingen zijn volgens de normen van het UAF (zie bijlage II) hoger opgeleid en spreken Nederlands. Alle interviews zijn dan ook in het Nederlands afgenomen. Omdat de Nederlandse taalbeheersing per vluchteling verschilt, verschilt ook de tijdsduur van de afgenomen interviews. De meeste interviews duurden á 1

uur en 30 minuten. De tijdsduur van de interviews met vluchtelingen die minder goed Nederlands spraken duurde ongeveer 2 uur.

4.2 DATAVERZAMELING EN -ANALYSE

Het raamwerk van het semi-gestructureerde diepte-interview (zie bijlage III) wordt ontleend aan Sen's Capability Approach (1979) en de onderzoeksresultaten van Mestheneos & Ioaniddi (2002). De volgorde van de vragen in het interview staat niet vast, maar vormen een richtlijn (Neuman, 2012). Afhankelijk van de respons van de individuele vluchteling zullen de verschillende aspecten van Sen's Capability Approach worden besproken. Zie voor het volledige analyseschema bijlage V.

De vluchtelingen zijn gedurende de interviews allereerst gevraagd naar de rol van het onderwijs ('functioning') in het integratieproces. Vervolgens is gevraagd naar hun mening over en ervaring met de mogelijkheid om onderwijs te kunnen volgen in en vanuit het AZC met behulp van relevante hulpmiddelen en faciliteiten ('resources'), de vrijheid ('freedom') en het eigen vermogen om persoonlijke doelen na te streven, zelfstandig keuzes te maken en om te gaan met obstakels ('agency'). Aan de hand van de volgende voorbeelden zal duidelijk worden hoe deze aspecten van Sen's Capability Approach zijn geïntegreerd in het interview (voor de uitgebreide operationalisering van Sen's Capability Approach zie bijlage V):

- 'Resources': Om onderwijs te kunnen volgen zijn verschillende hulpmiddelen en faciliteiten nodig. Te denken valt aan: computers, boeken, studieruimten, geld en begeleiding, maar ook taallessen (Mestheneos & Ioannidi, 2002; Wijers, 2011). Mogelijk bestaan er naast deze hulpmiddelen en faciliteiten nog andere benodigdheden. Om die reden is gekozen voor een open vraag over de benodigde hulpmiddelen en faciliteiten tijdens het studeren. Vervolgens is gevraagd naar de aanwezigheid en beschikbaarheid van de door hen genoemde benodigdheden en de tevredenheid hierover.

- 'Freedom': Om gebruik te kunnen maken van noodzakelijke hulpmiddelen en faciliteiten en om daadwerkelijk onderwijs te volgen is logischerwijs vrijheid nodig. Te denken valt aan de mogelijkheid fysiek aanwezig te zijn tijdens colleges. Gevraagd is naar de ervaringen met de vrijheid binnen en buiten het AZC en in hoeverre dit een rol heeft gespeeld in het gebruiken van de benodigde hulpmiddelen en faciliteiten of het volgen van onderwijs. Tot slot is gevraagd naar de tevredenheid met de ervaren vrijheid.

- 'Agency': Ieder individu beschikt over een bepaald vermogen om persoonlijke doelen na te streven, zelfstandig keuzes te maken en obstakels te overwinnen (Bandura, 1986; Heron, 2008). Volgens Bandura (1986) zullen individuen pas keuzes maken en handelen op het

moment dat zij (bijna) zeker weten dat de gewenste uitkomst bereikt gaat worden. De basis van het menselijke ‘agency’ houdt verband met de manier waarop vluchtelingen tegen mogelijke obstakels aankijken die de gewenste uitkomst in de weg kunnen staan, zoals de obstakels gedurende het integratieproces. Een sterke ‘agency’ wordt dan ook gekenmerkt door de capaciteit van een vluchteling om, ongeacht de obstakels, keuzes te maken die belangrijk zijn voor het integratieproces en hier vervolgens naar te handelen (Heron, 2008). Mestheneos & Ioaniddi (2002) ondersteunen dit door te stellen dat ook het karakter van de vluchteling, naast de juiste hulpmiddelen en faciliteiten en acceptatie door de inwoners van het gastland, een grote rol speelt.

Omdat gekozen is voor semi-gestructureerde diepte interviews is er een groot databestand ontstaan, welke voor een groot deel onlogisch is geordend. Zo zijn bijvoorbeeld de verschillende aspecten van Sen’s Capability Approach in eerste instantie niet van elkaar gescheiden. Het is aan de onderzoeker de data te structureren en hier orde in aan te brengen. Dit heeft de onderzoeker gedaan met behulp van het analyseschema (zie bijlage V).

De interviews zijn opgenomen en getranscribeerd. De gegeven antwoorden zijn vervolgens op relevantie gemarkeerd aan de hand van het analyseschema van de verschillende aspecten van Sen’s Capability Approach en de achterliggende deelvragen. Het eerste wat opvalt, is de grote hoeveelheid gelijkenissen tussen de verkregen data van de verschillende respondenten. Deze gelijkenissen geven de rode draad weer van het gehele onderzoek en worden aangevuld en uitgediept met de minder frequent verkregen antwoorden. Hierbij moet worden vermeld dat de verkregen data onderhevig zijn aan de interpretatie van de onderzoeker, mede omdat de Nederlandse taalbeheersing van de respondenten niet allemaal van gelijk niveau is. Om de validiteit van de data te waarborgen, heeft de onderzoeker tijdens het interview voortdurend de gegeven antwoorden samengevat en de inhoud met de respondent geverifieerd. Ook zijn regelmatig controle vragen gesteld om de reeds verkregen data te verifiëren. Enkele respondenten zijn gevraagd de gestelde vragen in eigen woorden te herhalen, met als doel te verifiëren of de respondent de vraag heeft begrepen. Na het transcriberen van de interviews zijn de verkregen data telefonisch of per email geverifieerd met de desbetreffende respondent. Er zijn geen aanpassingen nodig geweest.

5. ONDERZOEKSRESULTATEN

In dit hoofdstuk worden de resultaten die uit de analyse zijn af te leiden uiteengezet. Allereerst zal het concept ‘integratie’ en de kijk van de respondenten hierop de revue passeren. Vervolgens zullen de vier deelvragen beantwoord worden en een samenvatting worden gegeven van de algemene tevredenheid van de vluchtelingen ten aanzien van de mogelijkheden die zij hebben om onderwijs te kunnen volgen binnen en/of vanuit het AZC, de vier aspecten van Sen’s Capability Approach inachtnemend. Tot slot zal een overzicht worden gegeven van mogelijke tevredenheidsverhogende factoren.

5.1 INTEGRATIE

Alvorens kan worden ingegaan op de beantwoording van de deelvragen, is het belangrijk vast te stellen wat de individuele respondent precies verstaat onder het begrip ‘integratie’. Dit vergroot de validiteit van het onderzoeksresultaat, omdat vastgesteld kan worden of er wederzijds begrip is over de inhoud van de term ‘integratie’ en of de respondent en de onderzoeker over hetzelfde onderwerp praten. Ager & Strang (2004) onderzochten de betekenis van integratie voor vluchtelingen in Engeland en concludeerden het volgende. Integratie is...

- ...weg zijn van de bedreigingen in het thuisland en veilig voelen;
- ...getolereerd worden;
- ...je welkom voelen en vriendelijk ontvangen worden;
- ...je thuis voelen en onderdeel uit maken van de (Engelse) samenleving;
- ...vrienden hebben.

De respondenten van dit onderzoek omschreven integratie soms in overeenstemming met de bovengenoemde aspecten. Zo stellen de respondenten dat de integratie in Nederland te maken heeft met het gevoel dat zij ervaren. Een gevoel van thuis zijn, geaccepteerd en getolereerd worden, maar ook het hebben van vrienden speelt een rol. Naast deze overeenkomsten wijkt de omschrijving van het begrip ‘integratie’ door de respondenten van dit onderzoek ook af van die van de vluchtelingen in Engeland. Iedere respondent onderstreept het belang van de beheersing van de Nederlandse taal. Zij stellen namelijk dat de beheersing van de Nederlandse taal in woord en geschrift, zorgt voor integratie. De beheersing van de Nederlandse taal zorgt voor een bepaalde mate van zelfstandigheid. Zodra een vluchteling voldoende Nederlands spreekt, leest en schrijft, is hij/zij niet langer afhankelijk van zijn/haar omgeving om dit voor hem/haar te doen. Naast een vergroting van de zelfstandigheid zorgt de taalbeheersing er ook voor dat ze contacten met andere

Nederlands sprekende mensen kunnen leggen. De respondenten hebben gedurende het integratieproces belang gehad bij Nederlands sprekende sociale contacten. Dergelijke contacten zorgen ervoor dat zij ervaring op kunnen doen binnen de Nederlandse samenleving. Omdat zij zich in een omgeving begeven waar alleen Nederlands gesproken wordt, stelt hen dit in staat te oefenen. De respondenten adviseren andere vluchtelingen dan ook zich te mengen onder de Nederlanders en ervaring op te doen. Een vluchteling benoemt:

“...meng je tussen de mensen en wees actief.”

Een ander adviseert:

“...ga naar de wereld buiten het AZC. Doe ervaring op. Hierdoor leer je mensen kennen en de gewoonten en de normen en waarden, want dit kun je niet uit boekjes leren.”

De taalbeheersing speelt dus een zeer grote rol en wordt dan ook door verschillende vluchtelingen benadrukt als dé sleutel tot integratie. Een vluchteling vertelt:

“De taal is echt de sleutel tot integratie. De rest volgt pas daarna, zoals vrienden maken...”

De kennis van en het aanpassen aan de Nederlandse cultuur is ook zeer belangrijk in het integratieproces. Wanneer de respondenten spreken over het begrip ‘cultuur’ doelen zij op de Nederlandse wet- en regelgeving, geloofsovertuiging(en), de algemene normen en waarden en de gebruikelijke omgangsvormen en eetgewoonten. Onder het begrip ‘cultuur’ worden dus zowel grote als kleine aspecten uit het leven van Nederlanders verstaan. Een van de respondenten vertelt:

“In Nederland gaat alles anders. Ik moet alles opnieuw leren lijkt wel. Bijvoorbeeld óf en hoe ik een winkelier begroet wanneer ik boodschappen doe... In Syrië maak je bijna altijd wel een praatje met de slager ofzo maar hier in Nederland lijkt de afstand tussen mij en de winkelier opeens veel groter.”

Weer een andere respondent deelt haar ervaring:

“Ik denk dat wij ons gewoon moeten aanpassen aan alles wat de Nederlanders doen. Zoals de manier van groeten, de soort kleding die ze dragen, de kerkgang en het eten dat ze maken... Zuurkool is nu mijn lievelingseten haha!”

Naast de zelfstandigheid die volgt na het beheersen van de Nederlandse taal, is de financiële zelfstandigheid ook erg belangrijk in het integratieproces. De respondenten adviseren andere vluchtelingen er alles aan te doen om ervoor te zorgen dat hij/zij de arbeidsmarkt op kan, bijvoorbeeld door het volgen van (aanvullende) opleidingen. Een vluchteling zegt:

“Zorg ervoor dat je er alles aan doet zodat je zelfstandig kunt zijn... Spreek de taal, weet hoe het moet in Nederland. Ken bijvoorbeeld de wetten en de gewoonten. Doe er alles aan om uiteindelijk werk te vinden... Ga bijvoorbeeld weer naar school als je niks kunt met je diploma in Nederland.”

Een ander deelt dit door te zeggen:

“Zorg dat je een steentje bij kunt dragen in de samenleving door werk te zoeken. Als dat niet kan, moet je eerst naar school gaan. Zorg dat je dat allemaal kunt doen, regel bijvoorbeeld geld bij het UAF.”

Enkele andere aspecten werden in mindere mate benadrukt door de respondenten, maar vertonen wel overlap met de onderzoeksresultaten van Ager & Strang (2004). Vluchtelingen zijn namelijk vaak op zoek naar het gevoel ergens bij te horen. Zij willen zo min mogelijk opvallen naast de Nederlanders. Daarnaast vergeten de vluchtelingen, ondanks de aanpassing aan de Nederlandse cultuur, nooit waar zij vandaan komen en wat hun eigen cultuur is. Eén respondent deelt haar mening:

“Je bent geïntegreerd wanneer je evenwicht hebt gevonden tussen je eigen cultuur en de Nederlandse cultuur.”

De respondenten willen binnen de muren van het eigen huis de eigen taal blijven spreken en de eigen cultuur aanhouden, maar zich aanpassen aan de Nederlandse cultuur zodra zij de eigen woning verlaten. Zoals de voorgaande quote duidelijk maakt, is het zoeken naar evenwicht van groot belang. De respondenten hechten tot slot belang aan wederzijdse respect. Van vluchtelingen wordt verwacht dat zij openstaan voor de Nederlandse taal en cultuur, dat zij een actieve houding aannemen en zelfstandigheid tonen in het integratieproces. Tegelijkertijd missen zij vaak een open houding van Nederlanders tegenover vluchtelingen.

Zo vertelt één vluchteling:

“Zelfs toen ik de taal sprak en op school zat was het erg moeilijk om vrienden te maken... Ik praat natuurlijk met een accent en ik maak grammatica fouten, maar ik doe heel erg mijn best... Ik weet niet wat er in de hoofden van Nederlanders omgaat, maar ik heb het gevoel dat zij niet altijd openstaan voor mij, maar dit tegelijkertijd wel van mij verwachten. Dat voelt oneerlijk eigenlijk...”

Uiteindelijk kan worden geconcludeerd dat hoger opgeleide vluchtelingen in Nederland het begrip ‘integratie’ als volgt omschrijven. Integratie is...

- ...het beheersen van de Nederlandse taal in woord en geschrift;
- ...maatschappelijk en financieel zelfstandig kunnen zijn;
- ...sociale contacten hebben (voornamelijk Nederlandse vrienden);

- ...het kennen van en aanpassen aan de Nederlandse cultuur;
- ...ergens bij horen en onderdeel uit maken van de Nederlandse samenleving;
- ...de eigen cultuur en achtergrond behouden naast het aanpassen aan de Nederlandse cultuur.

Een opvallend verschil met de resultaten uit het onderzoek van Ager & Strang (2004) houdt verband met het gevoel van veiligheid en niet langer in angst hoeven te leven. In tegenstelling tot de Engelse vluchtelingen, hebben de respondenten van dit onderzoek hier niet over gesproken. Een overeenkomst met de respondenten van Ager & Strang (2004) betreft het gevoel waarnaar de geïnterviewde vluchtelingen op zoek zijn; het gevoel ergens bij te horen en onderdeel uit te kunnen maken van de (Nederlandse) samenleving.

5.2 SENS'S CAPABILITY APPROACH

5.2.1 'FUNCTIONINGS'

Om te onderzoeken in hoeverre de gekozen 'functioning' (het volgen van onderwijs) volgens vluchtelingen leidt tot de centrale 'capability' (het integreren in de Nederlandse samenleving) is de volgende deelvraag opgesteld: **In hoeverre hechten vluchtelingen belang aan het volgen van onderwijs gedurende het integratieproces?**

Het volgen van onderwijs speelt een grote tot zeer grote rol in het integratieproces van de respondenten. Er wordt dan ook veel waarde gehecht aan alle onderwijsmogelijkheden die er zijn binnen en buiten de AZC's. Opvallend is het antwoord die de vluchtelingen gaven wanneer hen 'open' werd gevraagd naar de benodigheden en behoeften gedurende het integratieproces. In dit geval stelden namelijk slechts enkele respondenten behoefte te hebben aan het volgen van onderwijs. Een vluchteling antwoordt:

"Als ik naar school zou kunnen gaan dan zou ik veel sneller integreren denk ik. Dan leer ik de taal enzo!"

De overige vluchtelingen gaven verschillende antwoorden. De jongere generatie vluchtelingen stellen voornamelijk vrienden en sociale contacten nodig te hebben. Één van hen vertelt:

"Ik wil vooral en zo snel mogelijk en zoveel mogelijk vrienden maken. Net zoals thuis. Dan begint het leven pas en dan raak ik ook geïntegreerd."

De oudere generatie vluchtelingen stellen daarnaast dat het hebben van een baan erg belangrijk is voor de integratie. Eén van hen zegt:

"Ik heb werk nodig denk ik. Als ik kan werken en mijn eigen geld kan verdienen zal het snel beter met me gaan..."

Wanneer vervolgens ‘gesloten’ werd gevraagd naar de behoefte aan het volgen van onderwijs gedurende het integratieproces antwoorden alle respondenten volmondig met “ja”. De redenering achter de behoefte aan het volgen van onderwijs gedurende het integratieproces ligt echter uiteen. De meest voorkomende redenering houdt verband met het leren van de Nederlandse taal. De vluchtelingen stellen dat het volgen van onderwijs ervoor zorgt dat zij de Nederlandse taal zullen leren zowel in woord als geschrift. De beheersing van de Nederlandse taal geeft hen in eerste instantie een veilig gevoel, omdat zij in staat worden gesteld de omgeving te begrijpen en zichzelf verstaanbaar te maken naar de buitenwereld. Eén respondent vertelt:

“Het eerste en het meest belangrijke wat ik op school kan leren is de taal. Je kunt toch niet integreren als je niet eens weet wat er om je heen gezegd wordt?!”

Ten tweede geeft de beheersing van de Nederlandse taal de vluchtelingen zelfvertrouwen, waardoor zij daadwerkelijk contact durven leggen met Nederlands sprekenden. Twee respondenten delen:

“Ik voelde me heel erg onzeker. Ik durfde niet te praten, omdat ik bang was om fouten te maken.”

En:

“Ik ben zelf altijd heel actief. Ik praat gewoon en ik doe gewoon wat ik wil, maar ik merk om mij heen dat heel veel vluchtelingen dat niet durven. Je moet dus echt lef hebben om te beginnen met Nederlands praten! Ik zeg altijd tegen hen dat ze niet bang hoeven te zijn en dat ze je wel helpen als je een fout maakt, daar leer je juist van!”

Een derde redenering achter het belang van het volgen van onderwijs gedurende het integratieproces, heeft betrekking op het sociale netwerk. Naast het feit dat het volgen van onderwijs de Nederlandse taalbeheersing van vluchtelingen verbetert en het zelfvertrouwen vergroot, zorgt het indirect voor een vergroting van het sociale netwerk. Zo komen de vluchtelingen via het volgen van onderwijs in contact met niet-vluchtelingen. Kennis van de Nederlandse taal en cultuur tezamen met een gevoel van veiligheid en stabiliteit, stelt hen in staat een nieuw sociaal netwerk op te bouwen. De vluchtelingen zijn van mening dat het leggen van contact met Nederlanders moeilijk blijft, ook al is de taalbeheersing van voldoende niveau. Dit heeft volgens hen voornamelijk te maken met de ontmoetingskans. De kans dat zij Nederlandse leeftijdsgenoten ontmoeten is in het AZC zeer klein. Kortom, het volgen van onderwijs zorgt voor de ingrediënten die nodig zijn voor vluchtelingen om een sociaal netwerk op te bouwen, namelijk de beheersing van de

Nederlandse taal, het vergroten van het zelfvertrouwen en het ontmoeten van andere Nederlands sprekende leeftijdsgenoten. Eén respondent stelt:

“Op school leer je de taal veel beter dan tijdens de taallessen hier op het AZC. Je leert dan ook dingen over Nederland zoals hun cultuur en je hebt natuurlijk studiegenoten. Daar kun je dan na de studietijd ook mee omgaan!”

Het sociale netwerk helpt de vluchtelingen vooral in het leren kennen van de Nederlandse taal en cultuur, gebruiken en gewoonten. Volgens hen zijn dergelijke aspecten niet te leren door te lezen, maar door te ervaren. Zo vertelt één vluchteling:

“School zorgt voor veel meer dingen dan alleen simpel kennis, zodat je kunt werken ofzo. Je ontmoet mensen, je komt buiten de deuren van het AZC, je doet ervaring op enzo... Allemaal dingen die je nodig hebt om de cultuur te ontdekken! Dat leer je echt niet alleen maar uit boeken.”

Een vierde redenering van de vluchtelingen houdt in dat zij onderwijs volgen met als doel zich voor te bereiden op een positie op de arbeidsmarkt. Zodra zij een passende baan vinden betekent dit dat zij (financieel) onafhankelijk zijn van de staat en dat het nieuwe en zelfstandige leven in Nederland kan beginnen. Eén vluchteling zegt:

“Onderwijs zorgt ervoor dat ik de taal ken en een vak leer. Het liefst weer iets in de techniek zoals ik dat thuis ook deed... Als ik dan mijn Nederlandse diploma heb kan ik een baan vinden en geld verdienen. Dat is waar iedereen naar zou moeten streven vind ik!”

Tot slot willen de vluchtelingen onderwijs volgen om niet voortdurend stil te hoeven zitten in het AZC. Het volgen van onderwijs geeft hen dagelijks een nuttige dagbesteding en zorgt ervoor dat zij zich niet langer neerslachtig en angstig voelen, maar juist positief en gemotiveerd om wat te maken van het leven. Het volgen van onderwijs biedt hen een toekomstperspectief. Zo vertellen twee respondenten:

“Als ik naar school zou gaan heb ik in ieder geval wat te doen iedere dag. Ik zit nu ook maar stil en ik leer niet heel veel hier. De taallessen heb ik allemaal al een keer gehad.”

En:

“Ik ga nu naar school aan de UvA. Dat vind ik echt heel leuk. Als ik thuiskom op het AZC dan zie ik vaak mensen zitten die de hele dag nog niks gedaan hebben terwijl ik al naar school ben geweest enzo. Ik kan ze maar moeilijk motiveren om ook te proberen naar school te gaan. De meeste zien er echt het nut niet van in...”

Het volgen van onderwijs heeft volgens de geïnterviewde vluchtelingen vijf grote voordelen voor het integratieproces. Onderwijs zorgt er namelijk voor dat zij...

- ...de Nederlandse taal leren;
- ...zich zelfverzekerd voelen en een gesprek aan durven gaan met Nederlands sprekenden;
- ...Nederlandssprekende mensen kunnen ontmoeten en daarmee bevriend kunnen raken;
- ...een toekomstperspectief creëren en een vak leren om vervolgens, met alle verworven vaardigheden, een positie te bemachtigen op de arbeidsmarkt;
- ...een reden hebben om 's ochtends op te staan, het AZC te verlaten en actief te zijn.

5.2.2 'RESOURCES'

Om te onderzoeken in hoeverre de gekozen de 'resources' een rol spelen in en invloed uitoefenen op het daadwerkelijk kunnen volgen van onderwijs is de volgende deelvraag opgesteld: **In hoeverre beïnvloeden de aanwezige relevante hulpmiddelen het kunnen volgen van onderwijs?**

Allerst is de vluchtelingen gevraagd naar welke hulpmiddelen en faciliteiten zij nodig (denken te) hebben gedurende het studeren. Velen gaven aan dat er vooral een goede computer nodig is met internet en enkele aanvullende computerprogramma's om een verslag of een presentatie te kunnen maken. Daarnaast hebben vrijwel alle geïnterviewde vluchtelingen behoefte aan een studieruimte, een ruimte waar zij privacy hebben, het stil is en rustig, zodat zij zich kunnen concentreren op het studeren. In een ideale studieruimte zouden de vluchtelingen zich in alle rust kunnen terugtrekken, concentreren en eventueel gebruik maken van een computer. Ten derde spelen de taallessen een zeer grote rol in het integratieproces van de respondenten. Dit zorgt voor de nodige ondersteuning tijdens het studeren, voornamelijk tijdens het schrijven van verslagen. Tot slot heerst er behoefte aan het hebben van één vast contactpersoon binnen het AZC, om eventueel vragen aan te stellen wanneer moeilijkheden worden ervaren tijdens het integratieproces.

Vervolgens is de vluchtelingen gevraagd naar de aanwezigheid en beschikbaarheid van deze hulpmiddelen en faciliteiten binnen het AZC. Te beginnen bij computers. Deze zijn aanwezig in het AZC, echter niet altijd beschikbaar op de momenten dat dit wenselijk is. Er zijn vaak maar enkele computers beschikbaar voor slechts een aantal uur per dag voor alle vluchtelingen binnen één AZC, met als gevolg dat ze voortdurend bezet zijn. Door deze drukte in de computerruimte kunnen de geïnterviewde vluchtelingen zich niet concentreren op het studeren. Ook ervaren de geïnterviewde vluchtelingen dat het internet op deze computers

vaak traag is en dat sommige benodigde computerprogramma's niet aanwezig zijn. Hierdoor lijkt het vaak onmogelijk om huiswerk te maken in het AZC. In vrijwel iedere AZC is er een studieruimte aanwezig. De beschikbaarheid laat echter wederom te wensen over. Eén respondent vertelt:

“Om gebruik te mogen maken van de studieruimte moet er een COA-medewerker mee. Hij moet dan daar zitten om het te bewaken denk ik, maar zij zeggen vaak geen tijd hebben. De ruimte is maar een paar uur per dag open en soms zit ik dan op juist op school...”

In de studieruimten staan vaak de (woorden)boeken. Wanneer deze studieruimten gesloten zijn, wat vaak het geval is, belemmert dit hen in het oefenen met de Nederlandse taal, omdat er geen (woorden)boeken om handen zijn. Daarnaast worden op alle AZC's taallessen aangeboden. De beschikbaarheid van deze taallessen wordt echter beperkt doordat vluchtelingen pas het recht krijgen op deelname nadat zij een verblijfsstatus hebben. Dit betekent dat de vluchtelingen slechts enkele maanden gebruik mogen maken van de taallessen alvorens zij worden overgeplaatst naar een eigen woning. Desondanks hebben alle geïnterviewde vluchtelingen de kans gehad taallessen te volgen. Opvallend is dat iedere individuele vluchteling van mening is dat de taallessen van (zeer) laag niveau zijn. De vluchtelingen worden op weg geholpen met de basis van de Nederlandse taal, zodat zij zich kunnen voorstellen, boodschappen kunnen doen en kunnen afrekenen bij een kassa. De geïnterviewde hoger opgeleide vluchtelingen hadden deze basis al zeer snel onder de knie waardoor de behoefte aan het leren van nieuwe woorden, zinnen en zelfs grammatica groeide. Maar dit was onmogelijk binnen het AZC. Zo vertelt één vluchteling:

“Op de taallessen was ik zeer snel uitgekeken. Sommige leerden het veel langzamer dan ik en dan moest ik maar op dat niveau blijven. Ik had er gewoon niks meer aan dus na een paar keer ging ik niet meer...”

Tot slot liggen de ervaringen van de geïnterviewde vluchtelingen met de (studie)begeleiding door COA-medewerkers uiteen. De vluchtelingen ervaren vaak weinig tot geen steun vanuit de COA-medewerkers. Eén respondent vertelt over wat hij had meegemaakt binnen het AZC:

“Eén keer wilde ik de Volkskrant aanvragen. Gewoon een Nederlandse krant om een beetje te oefenen en om proberen op de hoogte te blijven van het nieuws. Dit was heel erg moeilijk. Niemand van de COA-medewerkers wilde mij hierbij helpen. Toen het mij eenmaal zelf gelukt was, moest ik iedere ochtend de desbetreffende COA-medewerker bij het ophalen van de krant, overtuigen dat het daadwerkelijk MIJN krant was!”

Sommige andere vluchtelingen hebben juist een goede band met enkele COA-medewerkers en het gevoel met allerlei vragen bij hen terecht te kunnen. Opvallend is dat de zeer tevreden geïnterviewde vluchtelingen, langere tijd binnen dezelfde AZC woont/hebben gewoond.

Gedurende de interviews uitten de geïnterviewden veel kritiek op de aanwezigheid en beschikbaarheid van de hulpmiddelen en faciliteiten binnen het AZC om onderwijs te kunnen volgen. Logischerwijs volgde de vraag naar de manier waarop de geïnterviewde vluchtelingen dan wél studeren, gezien het feit dat 15 van de 18 geïnterviewde vluchtelingen momenteel onderwijs volgen. Deze vluchtelingen zoeken de benodigde hulpmiddelen en faciliteiten buiten de muren van het AZC. Vaak blijven zij langer op school en maken daar gebruik van de computers, studieruimten, (woorden)boeken en studiebegeleiding. In het weekend, wanneer de scholen gesloten zijn, hebben zij echter geen plek om vervangende hulpmiddelen en faciliteiten te zoeken. Sommigen van hen gaan naar de openbare bibliotheek. Voor anderen is dit onbegonnen werk. Vaak omdat de openbare bibliotheek te ver verwijderd is van het AZC en er geen geld is om er met de bus naartoe te reizen, een lidmaatschap af te sluiten of een fiets te kopen om er zelfstandig naartoe te fietsen. Bovendien is de afstand naar de dichtstbijzijnde bibliotheek niet voor iedereen fietsend af te leggen is. De financiële steun die deze 15 vluchtelingen ontvangen (in 12 gevallen afkomstig vanuit het UAF, in 3 gevallen afkomstig uit de gemeente) dekken slechts het collegegeld. Het UAF vergoedt soms ook een deel van de reiskosten, maar reizen naar (onder meer) de bibliotheek in de vrije tijd zijn daar niet bij inbegrepen.

De respondenten die nog in afwachting zijn van een beslissing van het UAF zijn volledig afhankelijk van de hulpmiddelen en faciliteiten in het AZC. Zij hebben voornamelijk baat bij de taallessen, omdat dit hen al voor een groot deel kan voorbereiden op het studeren aan een Nederlandse school. Het liefst zouden zij, net als de anderen, naar de openbare bibliotheek reizen om daar de Nederlandse taal te oefenen met behulp van boeken en computers. Enkele vluchtelingen willen graag zelf genoeg geld hebben om aanvullende taallessen of oefenmateriaal te kopen. Omdat de taallessen van laag niveau zijn en zij nog niet in staat zijn om onderwijs te volgen vanwege de afwezigheid van financiële middelen om het collegegeld te kunnen bekostigen, zijn zij genoodzaakt te zoeken naar andere manieren om (onder andere) de Nederlandse taal te leren. Door de afwezigheid van financiële middelen zijn zij zelfs niet in staat aanvullende taalcursussen te bekostigen. Kortom, de geïnterviewde vluchtelingen zonder financiële steun zijn niet in staat op zoek te gaan naar aanvullende doch noodzakelijke hulpmiddelen en faciliteiten die hen (al dan niet indirect) ondersteunen tijdens het integratieproces. Twee respondenten delen hun ervaring:

“Ik heb mij al een tijdje geleden ingeschreven bij het UAF voor financiële steun, maar het wachten duurt erg lang. In de tussentijd kan ik gewoon niks... Ja wachten...”

En:

“Wekelijks krijg ik ongeveer €35,00 zakgeld. Dit gaat allemaal op aan boodschappen zoals eten en drinken en verzorgingsproducten. Er blijft niets meer over om aanvullend onderwijs te kopen of om voortdurend met de bus naar het centrum of naar de dichtstbijzijnde stad en bieb af te reizen.”

Gesteld kan worden dat het hulpmiddel ‘geld’, naast de aanwezigheid en bruikbaarheid van computers, studieruimten en taallessen, van groot belang is. Het niet hebben van geld heeft veel invloed op het kunnen volgen van onderwijs, aldus de geïnterviewde vluchtelingen. Zonder financiële middelen is het voor hen vrijwel onmogelijk om onderwijs te volgen.

5.2.3 ‘FREEDOM’

Om te onderzoeken in hoeverre de ‘freedom’ invloed uitoefent op de mogelijkheid van vluchtelingen om onderwijs te volgen, is de volgende deelvraag opgesteld: **Hoe ervaren de vluchtelingen de vrijheid binnen en buiten het AZC om onderwijs te kunnen volgen?**

Alle geïnterviewde vluchtelingen voelen zich volledig vrij en kunnen gaan en staan waar zij willen, op de wekelijkse meldplicht na. Zo stellen twee respondenten:

“Ik ben helemaal vrij eigenlijk! Ik kan overal gaan en staan waar ik wil... moet me wel iedere donderdagochtend melden. Dat is onze wekelijkse meldplicht. Maar ja, dat duurt een paar minuten en dan ben ik weer vrij zeg maar...”

En:

“Op de meldplicht na ben ik volledig vrij. Ik moet mij iedere woensdagochtend melden, maar hopelijk binnenkort niet meer, omdat ik vrijstelling aan het aanvragen ben. Want soms moet ik naar school op de woensdagochtend. Op dit moment niet, maar soms wel en dan mis ik mijn les...”

De mate van hinder van de meldplicht die ondervonden wordt door de geïnterviewde vluchtelingen ligt uiteen. De contrasterende antwoorden vloeien voort uit de andere verplichtingen van de vluchtelingen ten tijde van de meldplicht, waaronder het bijwonen van colleges op school. De vluchtelingen die belemmerd worden in het volgen van onderwijs door de meldplicht kunnen hiervoor vrijstelling aanvragen. Vier van de studerende geïnterviewde vluchtelingen hebben deze vrijstelling reeds gekregen, anderen zijn momenteel bezig met het verkrijgen ervan. Eén respondent deelt zijn ervaring:

“Ik hoef mij niet meer te melden sinds ongeveer een maand. Heel fijn! Want nu hoef ik geen lessen meer te missen. Soms moest ik op de dag van de meldplicht ook naar school en dan probeerde ik alsnog de les te halen... Rennen en haasten altijd! En meestal miste ik de les alsnog...”

De ervaringen met het proces dat leidt tot de uiteindelijke vrijstelling van de meldplicht, ligt uiteen. De vluchtelingen die een goede band zeggen te hebben met één of meerdere COA-medewerkers lukt het makkelijker en sneller deze vrijstelling aan te vragen dan de vluchtelingen die niet of nauwelijks steun ervaren vanuit de COA-medewerkers. Deze laatste groep vluchtelingen lijkt volledig op zichzelf aangewezen in het verkrijgen van de vrijstelling en dus in het kunnen volgen van onderwijs. Zo vertelt één vluchteling:

“Ik hoorde via via dat ik vrijstelling kon krijgen van de meldplicht. Ik heb hier pas vragen over gesteld bij de receptie van het AZC. De COA-medewerkers hebben mij contactgegevens gegeven waarnaar ik moet bellen of mailen. Dat heb ik natuurlijk direct gedaan, maar ik wacht nu al ruim 3 weken op reactie... Het gaat dus niet zo gemakkelijk als iedereen zegt dat het is.”

5.2.4 ‘AGENCY’

Om te onderzoeken in hoeverre de ‘agency’ van de individuele vluchteling een rol speelt in het volgen van onderwijs, is de volgende deelvraag opgesteld: **Welke rol speelt het vermogen om op zelfstandige wijze persoonlijke doelen na te streven, keuzes te maken en obstakels te overwinnen, in het kunnen volgen van onderwijs?**

De geïnterviewde vluchtelingen zijn hoger opgeleid. Dit betekent dat zij in Nederland kunnen studeren op ten minste MBO 3 niveau (Stichting voor Vluchtelingstudenten UAF, 2013). Onderzocht is dat het volgen van onderwijs de ‘agency’ van een individu vergroot (Bandura, 1986; Korác, 2003; Heron, 2008). Ruim de helft van de geïnterviewde vluchtelingen zijn (volgens de normen van het UAF, zie bijlage II) hoger opgeleid en beschikken om die reden, volgens de theorie, reeds over een bepaalde mate van ‘agency’.

Gedurende het interview is gevraagd naar de manier waarop de vluchtelingen kijken naar hun eigen mate van ‘agency’. Alle respondenten gaan in het geven van de antwoorden uit van de thuissituatie; de situatie zoals deze was in het land van herkomst. Daar ervoeren de vluchtelingen een grote mate van ‘agency’. Zij hadden namelijk een persoonlijk doel en werkten hier gericht naartoe. Ze ondernamen stappen die nodig zijn om dit persoonlijke doel te bereiken en overkwamen eventuele tegenslagen grotendeels zelfstandig. Een voorbeeld hiervan is de keuze van de respondenten om destijds het thuisland te ontvluchten met het oog

op de eigen toekomst. Eenmaal in Nederland aangekomen is het toepassen en gebruiken van deze mate van ‘agency’ moeilijker. De vluchtelingen komen in een vreemd land waar zij de taal niet spreken en de cultuur niet kennen. Ondanks dat de persoonlijke doelen en ambities gelijk blijven is het voor de vluchtelingen veel moeilijker eventuele obstakels gedurende het proces zelfstandig te overwinnen. Het vergt een bepaalde mate van ‘agency’ om als vluchteling in een vreemd land zelfstandigheid te tonen in het uitzoeken van de te bewandelen paden ten einde het persoonlijke doel te bereiken. Allereerst zal de vluchteling de taal moeten leren om vervolgens de omgeving te begrijpen en de weg te vinden in de Nederlandse wet- en regelgeving. De vluchteling zal vervolgens opnieuw moeten leren zelfstandig keuzes te maken en om te gaan met obstakels, dit vergt een bepaalde mate van zelfvertrouwen, aldus de respondenten.

In het gastland blijkt de toepasbaarheid van de ‘agency’ die zij ervoeren in het thuisland niet meer hetzelfde is. Desondanks verwacht de Nederlandse overheid wel veel zelfstandigheid van hen gedurende het integratieproces (Rijksoverheid, 2011; Europees Migratienetwerk, 2011). Er wordt zodoende aanspraak gedaan op de ‘agency’ van de vluchtelingen om te kunnen integreren alvorens zij kunnen werken aan persoonlijke doelen. Vluchtelingen dienen zelf uit te zoeken wat nodig is om in te burgeren. Om uiteindelijk te integreren dienen zij zelfstandig stappen te ondernemen die relevant worden gevonden voor het integratieproces. In dit onderzoek gaat het over het volgen van onderwijs ter bevordering van de integratie. Om onderwijs te kunnen volgen zijn verschillende hulpmiddelen en faciliteiten nodig. Vooral het beschikken over financiële middelen is van belang gebleken. Het hebben van geld stelt de vluchtelingen niet alleen in staat om onderwijs te bekostigen, maar ook om de noodzakelijke hulpmiddelen en faciliteiten. Om als vluchteling aan geld te komen om te kunnen studeren kunnen zij zich aanmelden bij het UAF. Zodra zij niet meer wonen in een AZC, jonger zijn dan 30 jaar en ingeschreven staan bij een Nederlandse onderwijsinstelling, kunnen zij zich aanmelden voor financiële ondersteuning vanuit de gemeente in de vorm van studiefinanciering (Stichting voor Vluchtelingstudenten UAF, 2013). Om zich aan te melden is een bepaalde mate van ‘agency’ nodig, omdat zij zelfstandigheid moeten tonen in het leggen van contact met het UAF. Ook zullen zij gesprekken moeten voeren op het kantoor van het UAF in Utrecht. Om op het kantoor te komen moeten de vluchtelingen ook enkele obstakels overwinnen, zoals het uitzoeken hoe zij daar gaan komen, wat dit kost en hoe zij dit gaan regelen.

De vluchtelingen met een bepaalde mate van ‘agency’ zullen in staat worden gesteld onderwijs te volgen, doordat zij zelfstandigheid tonen en proactief zijn. Zij streven zelfstandig

persoonlijke doelen na en overwinnen eventuele obstakels die hen belemmeren in het volgen van onderwijs (Bandura, 1986; Heron, 2005). De proactieve en zelfstandige vluchteling zal zich bijvoorbeeld aanmelden bij het UAF om het geldprobleem proberen op te lossen. Het UAF geeft met regelmaat voorlichting binnen het AZC. De mogelijkheid bestaat dat een vluchteling deze voorlichting misloopt, waardoor hij/zij zelfstandig op onderzoek uit moet gaan om het bestaan van het UAF te ontdekken. De vluchtelingen die een meer passieve en afwachtende houding aannemen zullen dit obstakel niet overwinnen en uiteindelijk niet beginnen met het volgen van onderwijs.

De geïnterviewde vluchtelingen zijn van mening dat ‘agency’ een zeer grote rol speelt in het integratieproces, omdat zij minimale hulp en steun ervaren vanuit de mensen om zich heen (COA-medewerkers, Nederlandse burgers etc.). Zij zijn op zichzelf aangewezen. Als zij niet het vermogen bezitten om zelfstandig te integreren en obstakels hierin te overwinnen zullen zij nooit hun persoonlijke doelen bereiken. Zo vertelt één respondent:

“Van ons wordt heel veel verwacht vind ik. Wij moeten alles zelf doen en zelf uitzoeken, als ik dat niet zou doen dan kom ik gewoon nergens. Mijn vrouw bijvoorbeeld... die kreeg echt een hekel aan Nederlanders. Zij voelde zich niet goed opgevangen en keerde zich eigenlijk af. Zij wilde er niets meer mee te maken hebben eigenlijk. Ik dacht juist dat we wel moesten. We hadden geen keuze. Ik wilde hier mijn leven opbouwen en dan moet je hard werken. Ik ging me daarom zo snel mogelijk inschrijven bij het UAF nadat ik mijn verblijfsvergunning EINDELIIJK had!”

De ervaringen met de steun vanuit de omgeving ligt uiteen. De vluchtelingen die meer steun ervaren vanuit de COA-medewerkers vinden sneller hun weg door de Nederlandse wet- en regelgeving en weten eerder welke wegen zij moeten bewandelen om hun persoonlijke doel(en) te bereiken, dan de de vluchtelingen die deze steun missen. Deze laatsten geven aan het gevoel te hebben stil te staan in het integratieproces en geen kant op te kunnen. Eén respondent zegt:

“Ik heb het gevoel dat ik op standby sta! Ik wil zoveel, maar moet alles zelf uitzoeken. En dat duurt zo lang. Helemaal in het begin bijvoorbeeld vroeg ik aan een COA-medewerker of ik binnenkort weer naar school kon... ik was toen nog maar pas in Nederland... Niemand die mij heeft verteld over het bestaan van het UAF. Pas na een presentatie van het UAF zelf wist ik welke mogelijkheden ik had... Zo jammer van mijn tijd en energie. Ik wil zo graag maar krijg het gevoel dat ik wordt tegengewerkt ofzo...”

Hieruit kan worden geconcludeerd dat de vluchtelingen een bepaalde mate van ‘agency’ nodig hebben om te kunnen integreren via het volgen van onderwijs. Sommige vluchtelingen zullen in dit proces meer tegenslagen ervaren dan anderen. Het beschikken over ‘agency’ is dan van belang om staande te blijven in Nederland en persoonlijke doelen te behalen. De geïnterviewde vluchtelingen stellen dat de meeste vluchtelingen niet zijn zoals zij. De meeste vluchtelingen in het AZC zien het nut van een proactieve houding niet in, hebben geen persoonlijke doelen en ambiëren geen carrière in Nederland. Deze vluchtelingen hechten geen tot minder belang aan het volgen van onderwijs en zullen om die reden dan ook geen zelfstandigheid en proactiviteit tonen om onderwijs te kunnen volgen. Eén respondent vertelt over haar ervaring binnen de muren van het AZC:

“Het is hartverscheurend om te zien dat sommige vluchtelingen in het AZC het nut nergens meer van inzien. Zij zitten de hele dag in het AZC en voeren eigenlijk niks uit... Sommigen verklaren mij zelfs voor gek en vragen waar ik het in vredesnaam voor doe?? Ik zeg dan simpelweg dat ik het doe voor mijn eigen toekomst in Nederland!”

‘Agency’ speelt een grote rol in het integratieproces van vluchtelingen, via het volgen van onderwijs, simpelweg omdat de weg naar het volgen van onderwijs niet gegeven is.

5.3 TEVREDENHEID EN TEVREDENDHEIDSVERHOGENDE FACTOREN

Per aspect van Sen’s Capability Approach is gevraagd naar de tevredenheid en (indien nodig) naar tevredenheidsverhogende factoren.

De tevredenheid over de relevante hulpmiddelen en faciliteiten binnen het AZC is zeer laag. Deze ontevredenheid heeft niet te maken met de afwezigheid, maar met de beschikbaarheid. De meest noodzakelijke hulpmiddelen en faciliteiten zijn namelijk wel aanwezig binnen het AZC, maar niet altijd beschikbaar op het moment dat de vluchtelingen hier gebruik van willen maken. Zo komt het regelmatig voor dat studieruimten gesloten en computers bezet zijn. Om de tevredenheid ten aanzien van de geboden hulpmiddelen en faciliteiten te verhogen en de vluchtelingen indirect tegemoet te komen in hun integratieproces moeten de openingstijden van de studieruimten aangepast worden aan de behoefte van de studerende vluchteling. Ook gaat de voorkeur uit naar een bredere beschikbaarheid van de computers voor vluchtelingen met studiedoeleinden. Tot slot willen de geïnterviewde vluchtelingen graag een individuele (slaap)kamer krijgen zodat zij zich daar kunnen concentreren op het studeren. Zij zien echter in dat dit niet haalbaar is. Des te sterker

is de wens voor een verbeterde beschikbaarheid van de reeds bestaande hulpmiddelen en faciliteiten.

Over de vrijheid zijn alle geïnterviewde vluchtelingen nagenoeg tevreden, op de meldplicht na. Een enkeling beschikt reeds over een vrijstelling. De vluchtelingen zonder deze vrijstelling ervaren pas hinder op het moment dat de meldplicht in conflict komt met de schoolactiviteiten. Dit is lang niet altijd het geval. De vluchtelingen die de vrijstelling hebben aangevraagd, ervaren hinder in het proces van aanvraag tot ontvangst. Volgens velen duurt dit proces te lang. Ook ervaart een enkeling moeite met het vinden van de te bewandelen paden voor de aanvraag.

Tot slot geven de vluchtelingen aan voldoende gebruik te kunnen maken van hun eigen vermogen om zelfstandig keuzes te kunnen maken ('agency'). De vluchtelingen zijn van mening dat zonder dit vermogen het werken aan de integratie vanuit het AZC vrijwel onmogelijk is. Het tonen van 'agency' wordt van hen verwacht. Echter stellen zij, het vermogen om obstakels te overwinnen laat vaak te wensen over door het gebrek aan kennis van de Nederlandse taal, cultuur en wet- en regelgeving. Graag vallen de vluchtelingen, indien nodig, terug op een COA-medewerker. Zij zouden vragen willen stellen over de te bewandelen wegen, zodat zij vervolgens zelfstandig het integratieproces voort kunnen zetten. Deze gewenste ondersteuning wordt bij sommige geïnterviewde vluchtelingen bevredigd. Zij hebben een goede band met één of meerdere COA-medewerkers. Deze COA-medewerkers maken hen, bij vragen, wegwijs in Nederland. De vluchtelingen die deze band ontberen staan er, naar eigen zeggen, volledig alleen voor. De geïnterviewde vluchtelingen uiten dan ook de behoefte aan één contactpersoon waarop zij terug kunnen vallen met specifieke vragen. Zij zijn van mening dat deze hen op weg kan helpen en het integratieproces kan versnellen, omdat zij dan eerder weten welke wegen zij moeten bewandelen voor welk specifieke doel. Het zal de 'agency' ten goede komen, aldus de respondenten. De vluchtelingen stellen dat deze ondersteuning de zelfstandigheid niet zal aantasten, maar misschien zelfs versterken, omdat het hen motiveert stappen te ondernemen die gunstig zijn voor het integratieproces. Vluchtelingen zonder een zekere mate van 'agency' zullen namelijk niet in staat zijn sommige obstakels in het integratieproces te overwinnen, terwijl zij soms slechts één duw in de goede richting nodig hebben om vervolgens zelfstandig het integratieproces te vervolgen.

6. CONCLUSIE

Het volgen van onderwijs speelt een grote rol in de integratie van de individuele vluchteling. Het volgen van onderwijs bevordert namelijk hun integratie op verschillende manieren. Allereerst helpt het volgen van onderwijs de vluchtelingen relevante kennis te vergaren (Korác, 2003; Ager & Strang, 2004; Taylor & Ravinder, 2012). Dit wordt bevestigd door de respondenten. Zij stellen dat het leren van de Nederlandse taal en cultuur één van de grootste voordelen zijn van het volgen van onderwijs. Ten tweede zorgt onderwijs voor een gevoel van stabiliteit, veiligheid en zelfvertrouwen, wat nodig is om zelfstandigheid te tonen in het integratieproces (Ager & Strang, 2004; Taylor & Ravinder, 2012). De geïnterviewde vluchtelingen die reeds onderwijs volgen onderstrepen dit proces. Zij voelen zich zelfverzekerder en durven een meer proactieve houding aan te nemen in het integratieproces, mede omdat zij hun omgeving beter begrijpen. Onderwijs biedt de vluchtelingen ten derde de mogelijkheid om daadwerkelijk in aanraking te komen met andere mensen (niet-vluchtelingen) (Korác, 2003). De respondenten hechten veel waarde aan deze ontmoetingskans. Contact met Nederlands sprekende mensen buiten de muren van het AZC stellen hen in staat actief te oefenen met de Nederlandse taal en de cultuur te leren kennen door ervaring op te doen. Uit onderzoek is gebleken dat vluchtelingen het snelst een nieuwe taal leren kennen, wanneer zij minimale mogelijkheden ervaren om de eigen taal te blijven spreken (Lazear, 1995). Ten vierde biedt het volgen van onderwijs de vluchtelingen een dagbesteding. Het hebben van een dagbesteding doorbreekt de passiviteit, welke belemmerend is voor het integratieproces (Adviescommissie Vluchtelingen zaken, 2013). Dit proces wordt door enkele respondenten benadrukt. Door het volgen van onderwijs creëren zij (opnieuw) een toekomstperspectief. Dit biedt hen de motivatie die nodig is om actief te zijn in het integratieproces. Het vijfde voordeel van het volgen van onderwijs, namelijk het bemachtigen van een positie op de arbeidsmarkt, wordt eveneens benoemd door de respondenten (Ager & Strang, 2004; Taylor & Ravinder, 2012). Tot slot biedt, volgens McBrien (2005), het volgen van onderwijs de vluchtelingen de nodige steun met de psychosociale trauma die zij hebben opgelopen tijdens de vlucht. De respondenten van dit onderzoek hebben dit voordeel van het volgen van onderwijs niet bevestigd.

Om onderwijs te kunnen volgen zijn volgens Sen (2005) hulpmiddelen en faciliteiten belangrijk. De geïnterviewde vluchtelingen beamen dit. Het beschikken over voldoende financiële middelen speelt hierin de hoofdrol. Naast de financiële hulpmiddelen zijn taallessen op gepast niveau zeer belangrijk. Kennis van de Nederlandse taal zorgt er immers voor dat zij de zelfstandigheid kunnen tonen die van hen verwacht wordt in het integratieproces door de

Nederlandse overheid (Rijksoverheid, 2011; Europees Migratienetwerk, 2011). Overige hulpmiddelen en faciliteiten zoals computers, studieruimten, begeleiding en boeken zijn secundair aan de financiële middelen. Zonder voldoende financiële middelen kan het jaarlijkse collegegeld namelijk niet bekostigd worden en zijn dergelijke hulpmiddelen ook niet noodzakelijk. Zodra een vluchteling een opleiding volgt, spelen dergelijke hulpmiddelen en faciliteiten een grotere rol in de studievoortgang en het integratieproces.

Zodra een vluchteling studeert is het hebben van vrijheid van uiterst belang. Dit is eveneens overeenkomstig met Sen's Capability Approach (Sen, 2005). Allereerst hebben de vluchtelingen vrijheid nodig om op school te komen en (onder meer) colleges bij te wonen. Daarnaast hebben zij de vrijheid nodig om, al dan niet in het AZC, gebruik te maken van de benodigde hulpmiddelen en faciliteiten (computers, studieruimten etc.). In veel gevallen zijn deze beperkt aanwezig in het AZC en zijn de vluchtelingen genoodzaakt de hulpmiddelen en faciliteiten elders te zoeken. Zolang zij de vrijheid ervaren dit te doen ondervinden zij geen directe belemmering in het volgen van onderwijs.

Om onderwijs te kunnen volgen speelt volgens Sen (2005), Bandura (1986) en Heron (2008), naast de aanwezigheid en bruikbaarheid van de juiste hulpmiddelen en faciliteiten en de vrijheid, tot slot het eigen vermogen van de vluchtelingen om zelfstandig keuzes te maken en obstakels te overwinnen een zeer grote rol. Het is belangrijk dat vluchtelingen beschikken over financiële middelen om onderwijs te kunnen bekostigen. Het verkrijgen van financiële middelen gaat echter niet vanzelf. Vluchtelingen dienen proactief te zijn en zelfstandigheid te tonen om dit obstakel (geldprobleem) te overwinnen. De vluchtelingen die dit vermogen bezitten zullen daarom al snel in aanraking komen met het UAF die hen (financieel) kan ondersteunen bij het volgen van onderwijs, zodra zij de aanmeldprocedure met positief gevolg hebben doorlopen (zie bijlage II). Dit onderstreept de toegevoegde waarde van het laatste aspect van Sen's Capability Approach, namelijk de 'agency'. De vluchtelingen die niet of in mindere mate beschikken over 'agency' zullen, volgens de geïnterviewde vluchtelingen, vertraging of stilstand oplopen in het integratieproces, omdat zij niet in staat zijn de paden te vinden en/of te bewandelen die noodzakelijk zijn om onderwijs te kunnen volgen.

In beantwoording van de hoofdvraag: "Hoe wordt het integratieproces van vluchtelingen in asielzoekerscentra, via het volgen van onderwijs, beïnvloedt door de aanwezige relevante hulpmiddelen en faciliteiten, de persoonlijke vrijheid en mate van zelfstandigheid om keuzes te maken en obstakels te overwinnen?", kan worden geconcludeerd dat alle drie de aspecten van Sen's Capability Approach een grote rol spelen in het kunnen volgen van onderwijs. Het volgen van onderwijs levert vervolgens een positieve bijdrage aan de integratie ('capability'),

aldus de respondenten. Daarbij moet worden vermeld dat het de samenwerking tussen de drie aspecten betreft die het volgen van onderwijs mogelijk maakt. Zo zouden vluchtelingen met voldoende financiële middelen weliswaar het collegegeld kunnen bekostigen, maar zonder voldoende vrijheid zullen zij nooit in staat zijn om daadwerkelijk onderwijs te volgen. De vluchtelingen die volledig vrij zijn, maar niet het vermogen bezitten om zelfstandig keuzes te maken en obstakels te overwinnen, zullen de paden niet kunnen bewandelen die nodig zijn om de financiële middelen te verkrijgen om onderwijs te kunnen volgen. Zodra één (of meerdere) van deze drie aspecten niet in voldoende mate aanwezig is zal dit gevolgen hebben voor het integratieproces, via het volgen van onderwijs, omdat het volgen van onderwijs dan moeizaam of zelfs onmogelijk wordt gemaakt.

6.1 DISCUSSIE

Het onderzoek wordt afgesloten met enkele discussiepunten die voortvloeien uit een kritische en reflecterende blik op de methodologie.

Voor de beantwoording van de onderzoeksvraag is gekozen voor een kwalitatieve onderzoeksmethode met semi-gestructureerde diepte-interviews. Deze methode vergt veel tijd, energie en diepgang, waardoor er ruimte was voor slechts 18 interviews. Hoewel er gedurende de interviews verzadiging optrad, beperkt deze geringe steekproef de generaliseerbaarheid van de onderzoeksresultaten. Een andere beperking betreft het feit dat alleen hoger opgeleide vluchtelingen zijn geïnterviewd. Wanneer hetzelfde onderzoek zou worden uitgevoerd met lager of niet opgeleide vluchtelingen in Nederland is het aannemelijk dat de onderzoeksresultaten anders zullen zijn dan de huidige onderzoeksresultaten. Ook is er sprake geweest van een lichte taalbarrière tijdens enkele van de interviews. Om de invloed hiervan zoveel als mogelijk in te perken heeft de onderzoeker de volgende voorzorgsmaatregelen getroffen:

- Indien nodig heeft de onderzoeker de deelvragen opgedeeld in een aantal subvragen die mogelijk beter door de vluchteling te begrijpen waren.
- De onderzoeker vatte de gegeven antwoorden voortdurend samen en stelde tussendoor controlevragen om eerder gegeven antwoorden te bevestigen.
- Indien nodig liet de onderzoeker de vluchteling de gestelde vraag in eigen woorden herhalen om te controleren of hij/zij de vraag juist heeft geïnterpreteerd.
- Tot slot is voor ieder interview ruimschoots de tijd genomen, zodat er genoeg tijd is om vertrouwen en wederzijds begrip te creëren.

Gedurende het samenstellen van de steekproef is rekening gehouden met de Nederlandse taalbeheersing. Dit kan van invloed zijn op de onderzoeksresultaten, omdat de input van de vluchtelingen die de taal minder goed beheersen buiten beschouwing zijn gelaten. Dit wil niet zeggen dat hun visie niet van toegevoegde waarde is. Juist omdat zij de Nederlandse taal in mindere mate beheersen lopen zij mogelijk tegen andere obstakels aan dan de in dit onderzoek geïnterviewde vluchtelingen.

6.2 AANVULLEND ONDERZOEK

Door de beperkingen van dit onderzoek in ogenschouw te nemen kunnen een aantal suggesties voor vervolgonderzoek worden gedaan. Allereerst wordt geadviseerd om te variëren in de kenmerken van de steekproef, indien er wederom wordt gekozen voor doelgerichte steekproeftrekking. Zo zou vervolgonderzoek zich kunnen richten op lager of zelfs niet opgeleide vluchtelingen en op vluchtelingen die de Nederlandse taal (nog) niet in voldoende mate beheersen, bijvoorbeeld met behulp van een tolk. Lager of niet opgeleide vluchtelingen bezitten mogelijk over een mindere mate van ‘agency’, waardoor de onderzoeksresultaten wezenlijk zouden kunnen verschillen (Bandura, 1986; Sen, 2005; Heron, 2008).

Een andere mogelijkheid voor vervolgonderzoek is gerandomiseerde steekproeftrekking, zodat de steekproef het dichtst bij de natuurlijke samenstelling van vluchtelingen in Nederland komt. Wederom zal rekening gehouden moeten worden met een eventuele taalbarrière.

Een derde mogelijkheid is een retrospectief onderzoek. Hierbij wordt van de (ex-)vluchtelingen verwacht dat zij gedurende het interview (enkele) jaren terugblikken in de tijd. Deze optie overbrugt de taalbarrière, maar de onderzoeker loopt het risico belangrijke informatie te missen omdat de geïnterviewde het zich moeilijk kan herinneren. Daarnaast zullen de onderzoeksresultaten niet direct gebruikt kunnen worden voor lobbywerk en dergelijke, omdat de onderzoeksresultaten geen betrekking hebben op de huidige stand van zaken.

Tot slot nodigt het huidige onderzoek uit tot het doen van een kwantitatief onderzoek om de onderzoeksresultaten te verifiëren. Met behulp van een enquête kunnen grotere groepen vluchtelingen (zowel hoog-, laag- als niet opgeleide vluchtelingen) benaderd worden. Rekening zal moeten worden gehouden met het aanleveren van de enquête in verschillende talen.

REFERENTIELIJST

Adviescommissie Vluchtelingen zaken. (2013). *Verloren tijd. Advies over dagbesteding in de opvang voor vreemdelingen*. Verkregen op 21 maart, 2013, van <http://www.acvz.org/publicaties/Advies36-web.pdf>

Ager, A. (1999). *Refugees: Perspective on the Experience of Forced Migration*. Londen en New York: Pinter

Ager, A. & Strang, A. (2004). *Indicators of Integration. Final Report*. Londen: Research, Development and Statistics Directorate

Ager, A. & Strang, A. (2004). *The Experience of Integration: a Qualitative Study of Refugee Integration in the Local Communities of Pollokshaws and Islington*. Londen: Research, Development and Statistics Directorate

Ager, A. & Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21, 2, 166 - 191

Ager, A., Strang, A., O'May, F. & Garner, P. (2002). *Indicators of Integration. A Conceptual Analysis of Refugee Integration (Version 5.7)*. A Report to the Home Office on behalf of Michael Bell Associates

Alkire, S. (2005). Why the capability approach? *Journal of Human Development*, 6, 1, 115 – 133

Amnesty International. (z.d.). *Vluchtelingenverdrag*. Verkregen op 4 februari, 2013, van <http://www.amnesty.nl/mensenrechten/encyclopedie/vluchtelingenverdrag>

Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action*. New Jersey: Prentice Hall

Boeijs, H. (2008). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: denken en doen*. Den Haag: Boom/Lemma

- Busco, C. (2009). Giddens' structuration theory and its implications for management accounting research. *Journal of Management and Governance*, 1, 249–260
- European Court of Human Rights (1950). *Europees verdrag voor de rechten van de mens*. Verkregen op 17 april, 2013, van http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/655FDBCF-1D46-4B36-9DAB-99F4CB59863C/0/Convention_NLD.pdf
- Europees Migratienetwerk. (2012). *Beleidsverzicht 2011. Migratie en Asiel in Nederland*. Rijswijk: EMN
- Gandjour, A. (2007). Mutual dependency between capabilities and functionings in Amartya Sen's capability approach. *Social Choice Welfare*, 31, 345 - 350
- Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society. Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge: Polity
- Heron, T. (2008). Globalization, neoliberalism and the exercise of human agency. *International Journal of Politics, Culture and Sociology*, 20, 85 - 101
- Immigratie- en Naturalisatiedienst. (2012). *Wijziging wet inburgering*. Verkregen op 4 februari, 2013, via <http://www.ind.nl/nieuws/2012/wijziging-wet-inburgering-per-1-januari-2013-bis.aspx?cp=110&cs=46613>
- Korác, M. (2003). Integration and how we facilitate it: A comparative study of the settlement experiences of refugees in Italy and the Netherlands. *Sociology*, 37, 1, 51 – 68
- Korác, M. (2003). The lack of integration policy and experiences of settlement: a case study of refugees in Rome. *Journal of Refugee Studies*, 16, 4, 398 – 421
- Lazear, E. P. (1995). *Culture and Language*. National Bureau of Economic Research, Working Paper 5249

- Lin, N., Cook, K. & Burt, R. S. (2008). *Social Capital. Theory and Research*. New Brunswick en New Jersey: Transaction Publishers
- Lozano, J. F., Boni, A., Peris, J. en Hueso, A. (2012). Competencies in higher education: A critical analysis from the capabilities approach. *Journal of the Philosophy of Education Society of Great Britain*, 46, 1, 132-147
- McBrien, J. L. (2005). Educational needs and barriers for refugee students in the United States: A review of the literature. *Review of Educational Research*, 75, 3, 329 – 364
- Mestheneos, E. & Ioaniddi, E. (2002). Obstacles to refugee integration in the European Union member states. *Journal of Refugee Studies*, 15, 3, 304 - 320
- Neuman, W. L. (2012). *Understanding research*. Boston: Pearson Education, Inc.
- Nussbaum, M. C. (2000). Women and human development: the capabilities approach. *Population and Development Review*, 28, 3, 573-574
- Officiële bekendmakingen. (2013). *Centraal orgaan opvang asielzoekers (COA)*. Tweede kamer der Staten-Generaal, 33 042 nr. 10
- Officiële bekendmakingen. (2013). *Wijziging van de vreemdelingenwet 2000 in verband met het herschikken van de gronden voor asielverlening*. Tweede kamer der Staten-Generaal, 33 293 nr. 3
- Officiële bekendmakingen. (2013). *Wijziging van de wet inburgering en enkele andere wetten in verband met de versterking van de eigen verantwoordelijkheid van de inburgeringsplichtige*. Tweede kamer der Staten-Generaal, 33 086 nr. 46
- Overheid.nl (2013). *Internationaal Verdrag Inzake Burgerrechten en Politieke Rechten, met Facultatief Protocol*. Tractatenblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 008 294 nr. 99

- Rijksoverheid. (z.d.). *Asielbeleid*. Geraadpleegd op 16 maart, 2013, van <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielbeleid/asielzoekers>
- Rijksoverheid (z.d.). *Integratiebeleid*. Geraadpleegd op 16 maart, 2013, van <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/integratie/integratiebeleid>
- Rijksoverheid (z.d.). *Integratienota*. Geraadpleegd op 16 maart, 2013, van <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/integratie/documenten-en-publicaties/notas/2011/06/16/integratienota.html>
- Robeyns, I. (2003). *The Capability Approach: an Interdisciplinary Introduction*. Teaching Material for the Training Course Preceding the 3rd International Conference on the Capability Approach, Pavia, Italy, September
- Robeyns, I. (2005). Selecting capabilities for quality of life measurement. *Social Indicators Research*, 74, 191 – 215
- Robeyns, I. (2006). The capability approach in practice. *Journal of Political Philosophy*, 14, 3, 351 - 376
- Sen, A. (1979). *Equality of What?* Stanford University: Tanner Lectures on Human Values
- Sen, A. (2005). Human rights and capabilities. *Journal of Human Development*, 6, 2, 151-166
- Simich, L., Beiser, M., Stewart, M. & Mwakarimba, E. (2005). Providing social support for immigrants and refugees in Canada: challenges and directions. *Journal of Immigrant Health*, 7, 4, 259 - 268
- Spaaij, R. (2012). Beyond the playing field: The experiences of sport, social capital, and integration among Somalis in Australia. *Ethnic & Racial Studies*, 35, 9, 1519 - 1538
- Stichting voor Vluchtelingstudenten UAF. (2013). *Meerjarenbeleidsplan 2013-2016*. Utrecht: UAF

Stichting voor Vluchtelingstudenten UAF. (2013). *Jaarplan 2013*. Utrecht: UAF

Stichting voor Vluchtelingstudenten UAF. (2013). *Studiefinanciering DUO*. Utrecht: UAF

Taylor, S., Ravinder, K. S. (2012). Supporting refugee students in schools: What constitutes inclusive education? *International Journal of Inclusive Education*, 16, 1, 39 - 56

Valenta, M. & Bunar, N. (2010). State assisted integration: refugee integration policies in Scandinavian welfare States: the Swedish and Norwegian experience. *Journal in Refugee Studies*, 23, 4, 463 - 483

Van Liempt, I. (2007). *Navigating Borders. Inside Perspectives on the Process of Human Smuggling into the Netherlands*. Amsterdam: Amsterdam University Press

Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (2007). *Bestuursakkoord tussen de Staatssecretaris van Justitie en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Inzake het Vreemdelingenbeleid*.

Vluchtelingenwerk Nederland. (2012). *Vluchtelingen in Getallen 2012*.

Vluchtelingenwerk Nederland. (z.d.). *De Asielprocedure*.

Wijers, G. D. M. (2011). The reception of Cambodian refugees in France. *Journal of Refugee Studies*, 24, 2, 239 - 255

BIJLAGE

BIJLAGE I 'DE ASIELPROCEDURE'

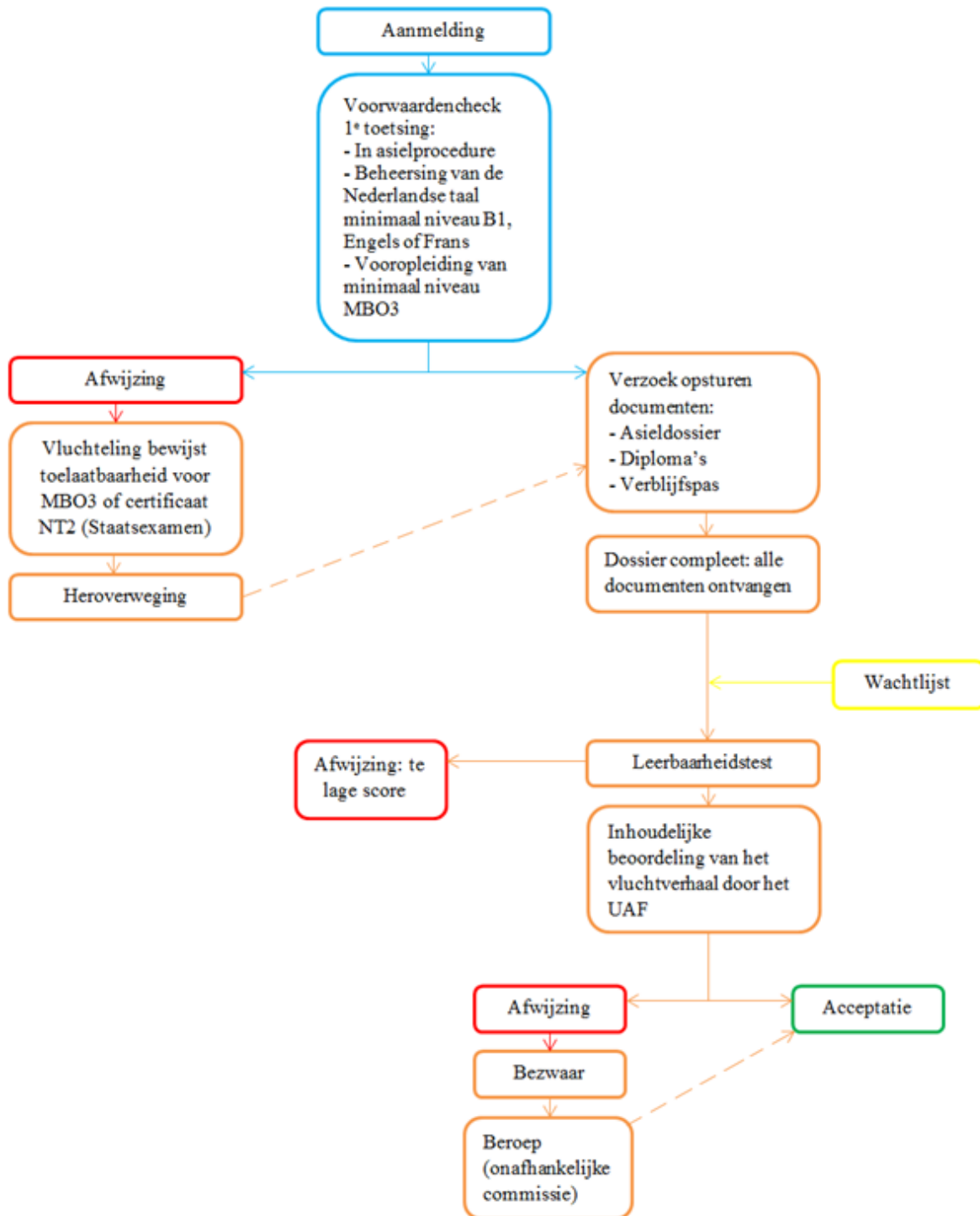
Zodra vluchtelingen de asielprocedure hebben doorlopen komen zij in aanmerking voor een verblijfsvergunning. De eerste algemene asielprocedure duurt maximaal acht dagen:

- Op een eerste dag: spreekt een medewerker van de Immigratie en naturalisatiedienst [IND] met de asielzoeker om zijn/haar identiteit, nationaliteit en reisroute vast te stellen. Ook wel het 'eerste gehoor' genoemd.
- Op een tweede dag: krijgt de asielzoeker de gelegenheid het eerste gehoor bespreekbaar te maken met een toegewezen advocaat en zich voor te bereiden op het tweede gehoor dat de derde dag plaats zal vinden.
- Op een derde dag: vindt het tweede gehoor plaats, ook wel nader gehoor genoemd. Tijdens dit gehoor verteld de vluchteling zijn vluchtverhaal en besluit de IND (indien mogelijk) over het asielverzoek.
- Op een vierde dag: bestaat er de mogelijkheid voor de vluchteling na overleg met zijn advocaat aanvullingen en/of verbeteringen te sturen naar de IND

Na de algemene asielprocedure zijn er drie situaties mogelijk:

1. Wanneer de asielzoeker volgens de IND wel aan de voorwaarden voor bescherming voldoet, krijgt hij een tijdelijke verblijfsvergunning. Na vijf jaar kan een definitieve verblijfsvergunning worden aangevraagd.
2. Indien de IND niet in staat is op basis van de bovenstaande informatie een besluit te nemen (bijvoorbeeld omdat er meer onderzoek nodig is) komt de asielzoeker in de verlengde asielprocedure terecht.
3. De aanvraag van de asielzoeker wordt afgewezen. De asielzoeker kan dan in hoger beroep gaan. Doet hij/zij dit niet zal hij na 28 dagen het land uit worden gezet.

BIJLAGE II 'DE AANMELDPROCEDURE VAN HET UAF'

(Bron: UAF, 2013)

BIJLAGE III ‘HET SEMI-GESTRUCTUREERDE DIEPTE-INTERVIEW’

De onderstaande vragen vormen slechts een leidraad voor de interviews. De vragen zijn opgesteld als geheugensteun voor de onderzoeker, zodra een bepaald thema besproken wordt. Allereerst wordt er een gesprek aan gegaan met de vluchteling om informatie te verzamelen over zijn of haar geschiedenis. Dit wordt mede gedaan om de vluchteling op zijn of haar gemak te stellen in het gesprek, maar ook om achtergrond informatie te verzamelen zodat de onderzoeker later (indien nodig) kan achterhalen vanuit welk kader bepaalde antwoorden gegeven zijn. Zodra de onderzoeker merkt dat het tijd is om dieper op het onderwerp in te gaan zullen de meer specifieke (onderstaande) vragen gesteld worden. Ook de volgorde zal hierbij worden losgelaten. De onderzoeker volgt het verhaal van de vluchteling en snijdt gaande weg de verschillende onderwerpen aan.

Stap 1 - Voorstellen

Stap 2 - Informatie over het onderzoek:

2.1 Aanleiding en probleemstelling

Tegenwoordig ligt de verantwoordelijkheid voor de integratie bij u als vluchteling. U bent echter afhankelijk van alle mogelijkheden die u heeft binnen het AZC om te kunnen werken aan uw integratie.

Uit onderzoek is gebleken dat het volgen van onderwijs een positieve bijdrage levert aan het integratieproces van vluchtelingen. De vraag die ik mij als onderzoeker stel is in hoeverre u de mogelijkheden heeft binnen het AZC om onderwijs te volgen (al dan niet buiten het AZC).

2.2 Vraagstelling, doelstelling en de reden voor het interview

De onderzoeksvraag: Hoe wordt het integratieproces van vluchtelingstudenten in asielzoekerscentra, via de toegang tot onderwijs, beïnvloed door de aanwezige hulpmiddelen en het eigen vermogen en de vrijheid om gebruik te kunnen maken van deze hulpmiddelen?

De doelstelling van dit interview: Inzicht krijgen in de mate waarop het AZC de integratie van vluchtelingen begeleidt, middels de mogelijkheid tot het volgen van onderwijs. En het krijgen van inzicht in de algemene tevredenheid van de vluchtelingen en eventuele verbeterpunten te verzamelen om de tevredenheid te verhogen.

Stap 3 - Introducerende informatie voordat het interview van start gaat

Om de antwoorden achteraf goed te kunnen ordenen en analyseren zou ik het gesprek

graag willen opnemen. Het interview en de data blijven volledig anoniem en zal alleen door mij ten behoeve van dit onderzoek worden gebruikt en daarna vernietigd. Gaat u hiermee akkoord?

Stap 4 – Introductie/achtergrondvragen voordat het interview van start gaat

Wat is uw leeftijd?

Wat is uw opleidingsniveau in uw thuisland?(MBO3, HBO of WO)

Wat studeerde u aldaar of wat was uw beroep?

Wat is uw huidige woonplaats?

Is dit een AZC?

Hoelang woont u nu hier?

In welk AZC woonde u voor het laatst? (Indien de vluchteling niet meer in een AZC woont)

Hoelang geleden woonde u hier?

Hoelang woont u hier/woonde u hier?

Bent u bekend met de stichting UAF? Zo ja, hoe kwam dit?

Bent u cliënt van het UAF? Zo ja, sinds wanneer? Zo nee, waarom (nog) niet?

Volgt u momenteel onderwijs? Zo ja, wat? Zo nee, waarom niet?

Stap 5 – Definiëring integratie en de rol van het onderwijs hierin

Wat is volgens u integratie?

Wanneer bent u volgens u geïntegreerd in de (Nederlandse) samenleving?

Wat hebt u nodig om te kunnen integreren?

Als u andere vluchtelingen een tip mocht geven over hoe zij het beste kunnen integreren, wat zou u hen dan zeggen?

In hoeverre speelt het volgen van onderwijs een rol in uw integratieproces?

Stap 6 ‘Resources’ – De rol van de hulpmiddelen en faciliteiten in het AZC, in het volgen van onderwijs zowel binnen als buiten het AZC

Welke hulpmiddelen en faciliteiten heeft u nodig/zou u nodig hebben, om onderwijs te kunnen volgen? (denk aan: taallessen/ computers/ begeleiding/ studieruimte/ geld/ tijd etc.)

Zijn deze hulpmiddelen en faciliteiten aanwezig in het AZC?

In hoeverre speelt de aanwezigheid van deze hulpmiddelen en faciliteiten een rol in uw deelname aan onderwijs?

In hoeverre bent u tevreden over de aanwezige hulpmiddelen en faciliteiten om onderwijs te kunnen volgen?

Stap 7 ‘Agency’ – De rol van het eigen vermogen om zelfstandig doelen na te streven, beslissingen te nemen en om te gaan met obstakels in het volgen van onderwijs zowel binnen als buiten het AZC

Kunt u gedurende uw verblijf in het AZC zelfstandig zijn in uw gedachtegang en handelen?

Heeft u gedurende uw verblijf in het AZC zelfstandig uw eigen (levens)doelen na kunnen streven?

Heeft u gedurende uw verblijf in het AZC zelfstandig uw eigen keuzes kunnen maken met betrekking tot het volgen van onderwijs?

Staat er wel eens wat in de weg tussen u en het kunnen volgen van onderwijs? Zo ja, wat?

Kunt u gedurende uw verblijf in het AZC zelfstandig om gaan met deze obstakels die het volgen van onderwijs belemmeren?

Hoe stelt het AZC u in staat zelfstandig te zijn?

Hoe stimuleert het AZC uw zelfstandigheid?

In hoeverre speelt deze mate van zelfstandigheid om uw eigen doelen na te streven, beslissingen te nemen en om te gaan met obstakels een rol in uw deelname aan onderwijs?

In hoeverre bent u tevreden over de vrijheid in het AZC om zelfstandig te kunnen zijn?

Stap 8 ‘Freedom’ – De rol van de fysieke vrijheid om te doen wat u wilt doen, in het volgen van onderwijs zowel binnen als buiten het AZC

Bent u in het AZC fysiek vrij om te gaan en staan waar u wilt?

Heeft u gedurende uw verblijf in het AZC de fysieke vrijheid ervaren om onderwijs te kunnen volgen?

In hoeverre speelt uw fysieke vrijheid in het AZC een rol in uw deelname aan onderwijs?

In hoeverre bent u tevreden over de fysieke vrijheid die u heeft binnen het AZC, om onderwijs te kunnen volgen?

BIJLAGE IV 'HET OVERZICHT VAN DE RELEVANTE KENMERKEN VAN DE RESPONDENTEN'

Geslacht	Leeftijd	Thuisland	Hoelang in Nld.	Huidige woonplaats	AZC	Welk AZC (voor het laatst)	Hoelang geleden	Hoelang woont u daar/ heeft u daar gewoond	Clïënt UAF	Opleiding thuisland	Opleiding Nld.
Man	36	Somalië	6 jr	Almere	Nee	Almere	6 mnd	1,5 jr	Ja	Geneeskunde*	Verpleegkunde**
Vrouw	29	Somalië	6 jr	Almere	Nee	Almere	6 mnd	1,5 jr	Ja	Maatschappelijk werk en dienstverlening**	Sociaal pedagogisch werk***
Man	23	Irak	3 jr	Delfzijl	Ja	-	-	1,2 jr	Ja	Iets met techniek*	Bouwtechnische bedrijfskunde**
Man	36	Irak	7 jr	Hengelo	Nee	Azelo	2,5 jr	1,5 jr	Nee	Agrarische studies*	Iets met techniek***
Man	22	Afghanistan	2,5 jr	Alkmaar	Ja	-	-	1 jr	Nee	Rechten*	In afwachting
Man	24	Afghanistan	2,5 jr	Alkmaar	Ja	-	-	1 jr	Ja	Bedrijfs economie*	Schakeljaar**
Man	22	Iran	4,2 jr	Den Haag	Nee	Utrecht	3 mnd	1,5 jr	Nee	IT*	In afwachting
Man	20	Afghanistan	2,5 jr	Alkmaar	Ja	-	-	1 jr	Nee	VWO diploma	In afwachting
Vrouw	36	Armenië	7,5 jr	Maarssen	Nee	Utrecht	3 jr	2,5 jr	Ja	Verpleegkunde**	Vergpleegkunde**
Man	24	Irak	10 jr	Enschede	Nee	Renkum	4,5 jr	2 jr	Nee	Middelbare school	Middelbare school (leerplicht)
Vrouw	26	Syrië	11 jr	Utrecht	Nee	Schalkhaar	2 jr	3,5 jr	Ja	VWO diploma	Europese studies*
Man	32	Kurdistan	4 jr	Grijpskerk	Nee	Delfzijl	3 wk	2 jr	Ja	ICT*	Werktuig Bouwkunde**
Vrouw	27	Kurdistan	4 jr	Grijpskerk	Nee	Delfzijl	3 wk	2 jr	Ja	Sociologie*	Maatschappelijk werk en dienstverlening**
Vrouw	35	Armenië	10 jr	Utrecht	Nee	Zwolle	4,5 jr	2,5 jr	Ja	Scheikunde*	Toerisme en management**
Vrouw	42	Iran	3 jr	Utrecht	Ja	-	-	1,5 jr	Nee	Oude talen en cultuur*	In afwachting
Vrouw	23	Iran	3 jr	Utrecht	Ja	-	-	2 jr	Ja	Engels*	Schakeljaar**
Man	30	Irak	10 jr	Hengelo	Nee	Wapenveld	5 jr	2,5 jr	Nee	Ingenieur*	Technische bouwkunde***
Man	28	Syrië	3 jr	Dordrecht	Nee	's Gravendeel	1,5 mnd	1 jr	Ja	Geneeskunde*	Schakeljaar**

* Universitair (WO)

** Hoger beroepsonderwijs (HBO)

*** Middelbaar beroepsonderwijs (MBO)

BIJLAGE V 'HET DATA-ANALYSESCHEMA'

Theorie	Operationalisering	Deelvraag	Hoe (aan de hand van welke begrippen) wordt dit gemeten?
Sen's Capability Approach			
Functioning - "Valuable beings and doings" van vluchtelingen gedurende het integratieproces.	In hoeverre leidt de 'functioning': onderwijs tot een 'capability': integratie?	In hoeverre hechten vluchtelingen belang aan het volgen van onderwijs gedurende het integratieproces?	<ul style="list-style-type: none"> - Social Capital - Human Capital - Dagbesteding - Kennis vergaren - Stabiliteit, veiligheid en zelfvertrouwen - Mensen leren kennen - Steun bij psychosociale trauma
Resources - De noodzakelijke hulpmiddelen en faciliteiten om onderwijs te kunnen volgen.	Welke rol spelen 'resources' in het kunnen bereiken van 'functionings'/volgen van onderwijs?	In hoeverre beïnvloeden de aanwezige relevante hulpmiddelen het daadwerkelijk kunnen volgen van onderwijs?	<ul style="list-style-type: none"> - Welke hulpmiddelen en faciliteiten zijn nodig? - Welke daarvan zijn aanwezig en beschikbaar? - Obstakels
Freedom - De fysieke en geestelijke vrijheid van de vluchtelingen om te doen wat zij willen en van belang achten voor het integratieproces.	Welke rol speelt de 'freedom' resources' in het kunnen bereiken van 'functionings'/volgen van onderwijs?	Hoe ervaren de vluchtelingen de vrijheid binnen en buiten het AZC om onderwijs te kunnen volgen?	<ul style="list-style-type: none"> - Geestelijke en fysieke vrijheid om onderwijs te kunnen volgen - Aanwezig tijdens schoolactiviteiten - Obstakels
Agency - Het vermogen om op zelfstandige wijze persoonlijke doelen na te streven, keuzes te maken en obstakels te overwinnen.	Welke rol speelt de 'agency' in het kunnen bereiken van 'functionings'/volgen van onderwijs?	Welke rol speelt het vermogen om op zelfstandige wijze persoonlijke doelen na te streven, keuzes te maken en obstakels te overwinnen, in het kunnen volgen van onderwijs?	<ul style="list-style-type: none"> - Zelfstandigheid kunnen en durven tonen - Zelf keuzes kunnen en durven maken - Zelfstandig tegengekomen obstakels kunnen en durven overwinnen - Obstakels
Tevredenheid - De tevredenheid van de vluchtelingen met de toegankelijkheid en beschikbaarheid van 'resources', 'agency' en 'freedom' binnen het AZC gedurende het integratieproces.	Zijn de vluchtelingen tevreden over de aanwezige en beschikbare 'resources' en 'freedom' en over de mate waarop zij in staat worden gesteld 'agency' te gebruiken?	In hoeverre zijn de vluchtelingen tevreden over de mate waarop AZC's hen in staat stelt te integreren, middels het volgen van onderwijs?	<ul style="list-style-type: none"> - Opsomming eerder genoemde obstakels m.b.t. 'resources', 'freedom' en 'agency' - Benodigdheden (tevredenheidsverhogende factoren) om (zelfstandig) obstakels te kunnen overwinnen - Benodigdheden (tevredenheidsverhogende factoren) om onderwijs te kunnen volgen